JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
PHILIPPE LÉGER
14 päivänä syyskuuta 1999 *

1. House of Lords (Yhdistynyt kuningaskunta) pyytää yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillään kysymyksillä vastausta siihen, onko yhteisön oikeus esteenä sellaiselle kahdelle kansalliselle menettelysäännölle, joita sovelletaan työntekijöiden, jotka katsovat olleensa sukupuoleen perustuvan syrjinnän kohteena jäädessään ammatillisen eläkejärjestelmän ulkopuolelle, EY:n perustamissopimuksen 119 artiklan (EY:n perustamissopimuksen 117—120 artikla on korvattu EY 136—EY 143 artiklalla) nojalla nostamiin kanteisiin.

Ensimmäisen menettelysäännön mukaan näiden työntekijöiden on nostettava kanne kuuden kuukauden kuluessa heidän työsuhteensa päättymisestä. Toisella menettelysäännöllä rajoitetaan kahteen kanteen nostamista edeltävään vuoteen aika, jolta he voivat vaatia taannehtivasti liittymisoikeutta eläkejärjestelmään, jonka ulkopuolelle heidät oli jätetty.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A *Perustamissopimuksen 119 artikla*

2. Perustamissopimuksen 119 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava "miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteen soveltamisesta".

3. Artiklan toisessa kohdassa täsmennetään, että "palkalla tarkoitetaan tavallista perus- tai vähimmäispalkkaa ja muuta korvausta, jonka työntekijä suoraan tai välillisesti saa työnantajaltaan työstä tai tehtävästä rahana tai luontoisetuna".

4. Perustamissopimuksen 119 artiklassa määrätään periaatteesta, joka on osa yhteisön perustaa.[1] Artiklalla on välittömiä oikeusvaikutuksia ja sen perusteella yksityisillä oikeussubjekteilla on oikeuksia, joita kansallisten tuomioistuinten on suojattava.[2]

1 — Asia 43/75, Defrenne, tuomio 8.4.1976 (Kok. 1976, s. 455, 12 kohta, jäljempänä asia Defrenne II; Kok. Ep. III, s. 63); asia C-200/91, Coloroll Pension Trustees, tuomio 28.9.1994 (Kok. 1994, s. I-4389, 26 kohta) ja asia C-28/93, Van den Akker ym., tuomio 28.9.1994 (Kok. 1994, s. I-4527, 21 kohta).

2 — Ks. erityisesti edellä mainitut asiat Defrenne II, tuomion 24 kohta, Coloroll Pension Trustees, tuomion 26 kohta, ja Van den Akker ym., tuomion 21 kohta.

* Alkuperäinen kieli: ranska.

5. Toisin kuin lakisääteiset sosiaaliturvajärjestelmät,[3] "ammatilliset" eläkejärjestelmät kuuluvat perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalaan.[4] Tässä määräyksessä asetettua syrjintäkieltoa sovelletaan siten sekä oikeuteen saada etuuksia ammatillisesta eläkejärjestelmästä[5] että myös oikeuteen liittyä tällaiseen järjestelmään.[6]

B *Kansallinen lainsäädäntö*

6. Samapalkkaisuuden periaatteen noudattaminen Yhdistyneessä kuningaskunnassa on toteutettu vuoden 1970 Equal Pay Actilla (samapalkkaisuuslaki; jäljempänä EPA). Tämä laki on annettu 29.5.1970, ja se on tullut voimaan 29.12.1975.[7]

7. EPA:ssa perustetaan palkansaajille lakimääräinen oikeus siihen, että heidän työsuhteensa ehdot ovat yhtä edulliset kuin vastakkaista sukupuolta olevan työntekijän, joka tekee samaa, samanlaiseksi katsottavaa tai samanarvoista työtä.

8. EPA:n 1 §:n 1 momentissa säädetään, että jokaiseen työsopimukseen, jonka perusteella nainen otetaan palvelussuhteeseen Yhdistyneessä kuningaskunnassa, katsotaan sisältyvän "tasa-arvoisuutta koskeva ehto".[8]

9. EPA:n 2 §:n 4 momentin mukaan kanne, jossa vaaditaan tasa-arvoisuutta koskevan ehdon soveltamista, on kanneoikeuden menettämisen uhalla nostettava kuuden kuukauden kuluessa kanteessa tarkoitetun työsuhteen päättymisestä.

10. EPA:n 2 §:n 5 momentissa säädetään, että tasa-arvoisuutta koskevan ehdon rikkomista koskevassa kanteessa naispuolinen työntekijä voi vaatia saamatta jäänyttä palkkaa tai vahingonkorvausta ainoastaan kahdelta kanteen nostamista edeltävältä vuodelta.

11. Niiden kanteiden osalta, joissa vaaditaan yhdenvertaisen kohtelun soveltamista oikeuteen liittyä ammatilliseen eläkejärjestelmään, EPA:n 2 §:n 5 momenttia

3 — Asia 80/70, Defrenne, tuomio 25.5.1971 (Kok. 1971, s. 445, 7 ja 8 kohta; Kok. Ep. I, s. 571).

4 — Näin on erityisesti yritysten täydentävien järjestelmien (asia 170/84, Bilka, tuomio 13.5.1986, Kok. 1986, s. 1607, 10—22 kohta), järjestelmien, joiden säännöt ovat työmarkkinaosapuolten laatimia (asia C-109/91, Ten Oever, tuomio 6.10.1993, Kok. 1993, s. I-4879, 7—14 kohta) ja Ison-Britannian oikeuden mukaisten lakisääteisten järjestelmien sijasta sovellettavien sopimusperusteisten järjestelmien (asia C-262/88, Barber, tuomio 17.5.1990, Kok. 1990, s. I-1889, 21—30 kohta) osalta.

5 — Edellä mainitut asiat Barber, tuomion 28—30 kohta, ja Ten Oever, tuomion 7—12 kohta.

6 — Edellä mainittu asia Bilka, tuomion 24—31 kohta; asia C-57/93, Vroege, tuomio 28.9.1994 (Kok. 1994, s. I-4541, 11—18 kohta); asia C-128/93, Fisscher, tuomio 28.9.1994 (Kok. 1994, s. I-4583, 8—15 kohta) ja asia C-435/93, Dietz, tuomio 24.10.1996 (Kok. 1996, s. I-5223, 11—17 kohta).

7 — Tämä viivytys selittyy tarpeella antaa asianomaisille tahoille riittävän pitkä aika mukautua EPA:ssa säädettyihin periaatteisiin (Yhdistyneen kuningaskunnan kirjallisten huomautusten 2.2 kohta).

8 — EPA:n 1 §:n 13 momentin mukaan naisiin viittaavia säännöksiä sovelletaan myös miehiin.

muutettiin vuoden 1976 Occupational Pension Schemes (Equal Access to Membership) Regulations –nimisellä asetuksella (ammatillisiin eläkejärjestelmiin liittymisessä noudatettavista yhdenvertaisuusvaatimuksista annettu asetus; jäljempänä Occupational Pension Regulations).

12. Occupational Pension Regulationsissä tarjotaan palkansaajalle, joka on jätetty laittomasti ammatillisen eläkejärjestelmän ulkopuolelle, mahdollisuus korvaavaan toimenpiteeseen. Tämän asetuksen 12 §:n mukaan kansallinen tuomioistuin, katsoessaan kanteen perustelluksi, vahvistaa, että kantajalla on oikeus liittyä riidanalaiseen eläkejärjestelmään. Tämän vahvistustuomion taannehtiva vaikutus on kuitenkin rajoitettu kahteen kanteen nostamista edeltävään vuoteen.

II Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet

13. Yhteisöjen tuomioistuin antoi 28.9.1994 tuomiot edellä mainituissa asioissa Vroege ja Fisscher.

14. Näissä tuomioissa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että liittymisoikeus ammatilliseen eläkejärjestelmään kuuluu perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalaan.[9] Se katsoi myös, että se, että osa-aikatyöntekijät eivät voi liittyä tällaisiin järjestelmiin, on perustamissopimuksen 119 artiklan vastaista välillistä syrjintää, koska se kohdistuu paljon suurempaan määrään naisia kuin miehiä. Asia on toisin vain, jos taustalla ovat objektiivisesti perustellut syyt, jotka eivät millään tavoin ilmennä sukupuolesta johtuvaa syrjintää.[10]

15. Yhteisöjen tuomioistuin on myös katsonut, että "asiassa Barber annetun tuomion oikeusvaikutusten ajallista rajoittamista ei sovelleta oikeuteen kuulua ammatilliseen eläkejärjestelmään".[11] Tämän vuoksi se katsoi, että "119 artiklan välittömään oikeusvaikutukseen on mahdollista vedota tasa-arvoisen kohtelun vaatimiseksi *takautuvasti* ammatilliseen eläkejärjestelmään kuulumisoikeuden osalta, ja näin on ollut asiassa [Defrenne II] annetun tuomion, jossa tunnustetaan ensimmäistä kertaa kyseisen artiklan välitön oikeusvaikutus, julistamispäivästä *8.4.1976 alkaen*".[12]

16. Lehdistö ja ammattiyhdistysliikkeet ovat taanneet näiden tuomioiden laajan julkisuuden Yhdistyneessä kuningaskunnassa.

9 — Edellä mainitut asiat Vroege, tuomion 15 ja 18 kohta, ja Fisscher, tuomion 12 ja 15 kohta.

10 — Edellä mainittu asia Vroege, tuomion 17 kohta.

11 — Edellä mainitut asiat Vroege, tuomion 32 kohta, ja Fisscher, tuomion 28 kohta. Todettakoon, että asiassa Barber annetun tuomion nojalla perustamissopimuksen "119 artiklan välittömään oikeusvaikutukseen voidaan vedota ja sen perusteella vaatia tasa-arvoista kohtelua työeläkkeen osalta ainoastaan kysymyksen ollessa sellaisista etuuksista, jotka maksetaan tuomion antamisajankohdan eli 17.5.1990 jälkeisen työssäoloajan perusteella — — " (edellä mainittu asia Ten Oever, tuomion 20 kohta).

12 — Edellä mainitut asiat Vroege, tuomion 30 kohta, ja Fisscher, tuomion 27 kohta (kursivointi tässä).

17. Näiden tuomioiden antamista seuranneina kuukausina noin 60 000 osa-aikatyöntekijää (tai entistä osa-aikatyöntekijää) on ryhtynyt oikeudenkäynteihin Yhdistyneen kuningaskunnan Industrial Tribunaleissa.

18. He vetoavat perustamissopimuksen 119 artiklan nojalla siihen, että heitä on laittomasti estetty kuulumasta erilaisiin ammatillisiin eläkejärjestelmiin. Näiden oikeudenkäyntien vastaajat ovat työnantajia tai eräissä tapauksissa entisiä työnantajia.

19. Kaikki nämä oikeusriidat koskevat "sopimusperusteisia" [13] eläkejärjestelmiä, joihin kuuluminen oli eri ajanjaksoina mahdotonta osa-aikatyöntekijöille.

Ennakkoratkaisupyynnössä tarkoitetaan erityisesti seuraavia eläkejärjestelmiä:

— National Health Service Pension Scheme; [14]

— Teachers' Superannuation Scheme; [15]

— Local Government Superannuation Scheme; [16]

— Electricity Supply (Staff) Superannuation Pension Scheme ja Electricity Supply Pension Scheme, [17] ja

— Midland Bank Pension Scheme ja Midland Bank Key-Time Pension Scheme. [18]

13 — Ks. tämän tyyppisestä eläkejärjestelmästä julkisasiamies Van Gervenin ratkaisuehdotus edellä mainitussa asiassa Barber, 17 kohta, jossa viitataan asiassa 192/85, Newstead, 3.12.1987 annettuun tuomioon (Kok. 1987, s. 4753, 3 kohta).

14 — Osa-aikaisilla työntekijöillä, joiden työaika oli vähemmän kuin puolet kokoaikatyöstä, ei ollut 1.4.1991 saakka oikeutta liittyä tähän eläkejärjestelmään. Kaikilla National Health Servicen työntekijöillä oli 1.4.1991 lähtien oikeus liittyä siihen.

15 — Osa-aikaisesti työskentelevillä opettajilla ei ollut 1.5.1995 saakka oikeutta liittyä tähän eläkejärjestelmään, jos heidän palkkansa laskettiin tuntien perusteella tai jos he saivat jo opettajaeläkettä. Heillä oli kuitenkin mahdollisuus liittyä siihen, jos heidän palkkansa laskettiin kokoaikaisen työntekijän palkan murto-osan perusteella. Tuntipalkkaa saavilla työntekijöillä on ollut 1.5.1995 lähtien oikeus liittyä Teachers' Superannuation Schemeen.

16 — Alle 30 tuntia viikossa tekevät työntekijät oli jätetty tämän eläkejärjestelmän ulkopuolelle 1.4.1986 saakka. Vähintään 15 tuntia viikossa ja 35 viikkoa vuodessa tekevillä osa-aikatyöntekijöillä on ollut 1.4.1986 lähtien oikeus liittyä tähän järjestelmään. Ehto, jonka mukaan asianosaisen oli tehtävä vähintään 15 tuntia viikossa, kumottiin 1.1.1993. Kaikki osa-aikatyöntekijät ovat voineet liittyä Local Government Superannuation Schemeen 1.5.1995 lähtien.

17 — Alle 34 ja puoli tuntia viikossa tekevät työntekijät oli jätetty tämän eläkejärjestelmän ulkopuolelle 1.10.1980 saakka. Vähintään 20 tuntia viikossa tekeville osa-aikatyöntekijöille myönnettiin oikeus liittyä järjestelmään 1.10.1980 lähtien. Kaikki osa-aikatyöntekijät ovat voineet liittyä Electricity Supply Pension Schemeen 1.4.1988 lähtien.

18 — Osa-aikatyöntekijät oli jätetty tämän järjestelmän ulkopuolelle 1.1.1989 saakka. Midland Bank perusti 1.1.1989 täydentävän eläkejärjestelmän, Midland Bank Key-Time Pension Schemen. Vähintään 14 tuntia viikossa tekeville osa-aikatyöntekijöille myönnettiin oikeus liittyä tähän järjestelmään. Kaikilla osa-aikatyöntekijöillä on ollut oikeus liittyä järjestelmään 1.9.1992 lähtien. Nämä kaksi järjestelmää yhdistettiin 1.1.1994. Ennen 1.1.1989 suoritettuja työskentelyjaksoja ei kuitenkaan oteta huomioon laskettaessa osa-aikatyöntekijän eläkettä. Lisäksi eläkkeen saamisen edellytyksenä tästä järjestelmästä on, että asianomainen on suorittanut vähintään kahden vuoden pituisen eläkkeeseen oikeuttavan työskentelyjakson.

20. Näitä eläkejärjestelmiä muutettiin vuosina 1986—1995 osa-aikatyöntekijöiden liittymisoikeuden takaamiseksi. Etenkin vuoden 1995 Occupational Pension Schemes (Equal Access to Membership) (Amendment) Regulations -nimisellä asetusmuutoksella (ammatillisiin eläkejärjestelmiin liittymisessä noudatettavista yhdenvertaisuusvaatimuksista annettu asetus, muutos) kiellettiin 31.5.1995 lähtien kaikki sukupuoleen perustuva välitön tai välillinen syrjintä ammatillisiin eläkejärjestelmiin kuulumista koskevissa asioissa.

21. Kantajat pyrkivät kanteillaan saamaan vahvistetuksi oikeuden liittyä riidanalaisiin eläkejärjestelmiin taannehtivasti näitä muutoksia edeltäneiden osa-aikaisten työskentelyjaksojensa osalta. Eräät työskentelyjaksot ovat 8.4.1976 edeltävältä ajalta.

22. Kansallisissa tuomioistuimissa nostetuista 60 000 kanteesta 22 [19] on otettu "koetapauksiksi" eräiden oikeudellisten esikysymysten ratkaisemiseksi.

23. Nämä kysymykset koskevat EPA:n 2 §:n 4 momentissa ja Occupational Pension Regulationsin 12 §:ssä säädettyjen menettelysääntöjen yhteensoveltuvuutta yhteisön oikeuden kanssa.

24. "Koetapauksissa" voidaan tunnistaa kolme ongelmaryhmää. [20]

25. Ensinnäkin, eräät kantajat ovat nostaneet kanteensa toimivaltaisessa Industrial Tribunalissa yli kuuden kuukauden kuluttua työsuhteensa päättymisestä. EPA:n 2 §:n 4 momentin mukaan nämä kantajat ovat ylittäneet määräajan eikä heillä siten ole enää oikeutta nostaa kannetta sen vahvistamiseksi, että heidän aikaisemmat osa-aikaiset työskentelyjaksonsa otettaisiin huomioon heidän eläkeoikeuksiensa laskennassa.

26. Toiseksi, eräät kantajat vaativat yhdenvertaista kohtelua siltä osin kuin kyse on oikeudesta kuulua ammatilliseen eläkejärjestelmään sellaisten osa-aikaisten työskentelyjaksojen osalta, jotka ovat päättyneet yli kaksi vuotta ennen kanteen nostamista. Occupational Pension Regulationsin 12 §:n perusteella näitä vaatimuksia ei oteta huomioon, koska Industrial Tribunalien vahvistaman liittymisoikeuden taannehtiva vaikutus on rajoitettu kahteen kanteen nostamista edeltävään vuoteen.

19 — Kyse on sekä julkisella sektorilla (Wolverhampton Healthcare NHS Trustin, terveys-, opetus-, työ- ja ympäristöministeriöiden sekä eräiden paikallisten viranomaisten työntekijät) että yksityisellä sektorilla (Midland Bankin työntekijät) työskentelevien naisten nostamista kanteista.

20 — Kuten ilmenee suullista käsittelyä varten laaditusta kertomuksesta (s. 5 ja 6).

27. Kolmanneksi, eräät kantajat ovat erityistilanteessa.

Kyse on opettajista tai tuntiopettajista, joiden työskentely on jatkuvaa, vaikkakin peräkkäisten ja oikeudellisesti erillisten sopimusten perusteella. Ennakkoratkaisupyynnössä [21] tehdään ero kolmen opettajaryhmän välillä: opettajat, jotka opettavat samassa oppilaitoksessa peräkkäisten sopimusten perusteella yliopistollisen lukuvuoden siten, että työsuhde keskeytyy kesäloman ajaksi (sessional contracts); opettajat, jotka opettavat samassa oppilaitoksessa peräkkäisten sopimusten perusteella luentojaksot siten, että työsuhde keskeytyy lomien ajaksi (termly contracts), [22] ja opettajat, jotka opettavat kausiluonteisesti. [23]

Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, [24] että tällainen sopimusjatkumo saattaa joissakin tapauksissa liittyä puitesopimukseen (umbrella contract), jonka mukaan osapuolet ovat velvolliset uudistamaan yksittäiset työsopimukset.

Jollei puitesopimusta ole tehty, EPA:n 2 §:n 4 momentissa säädetty määräaika alkaa kulua kunkin työsopimuksen päättymisestä eikä opettajan ja asianomaisen laitoksen välisen työsuhteen päättymisestä. [25] Tästä seuraa, että opettaja voi saada osa-aikaiset työskentelyjaksonsa hyväkseen eläkeoikeuksiensa laskennassa vain, mikäli hän on nostanut kanteen kuuden kuukauden kuluessa *kunkin* sellaisen työsuhteen päättymisestä, jonka perusteella hän on tehnyt kyseistä työtä.

28. Kantajat ovat pääasian oikeudenkäynnissä katsoneet, että EPA:n 2 §:n 4 momentti ja Occupational Pension Regulationsin 12 § ovat ristiriidassa yhteisön oikeuden kanssa. Heidän mukaansa nämä säännökset tekevät käytännössä mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi heille perustamissopimuksen 119 artiklassa taattujen oikeuksien käyttämisen. Toisaalta nämä menettelysäännökset ovat epäedullisempia kuin menettelysäännökset, joita sovelletaan vastaavanlaisiin kansalliseen oikeuteen perustuviin vaatimuksiin, esimerkiksi vuoden 1975 Sex Discrimination Actiin (laki sukupuoleen perustuvasta syrjinnästä) tai vuoden 1976 Race Relations Actiin (laki rotujen välisistä suhteista) perustuviin kanteisiin.

29. Industrial Tribunal, Birmingham, käsitteli "koetapauksia" ensimmäisenä oikeusasteena. Se antoi päätöksensä 4.12.1995. [26] Se katsoi pääasiallisesti, että

21 — Ennakkoratkaisupyyntö, s. 20.

22 — Kyse voi olla lukukautta tai jopa tiettyä luentoa varten tehdystä sopimuksesta.

23 — Kyse on opettajista, jotka työskentelevät toimivaltaisen paikallisen opetusviranomaisen erityisestä pyynnöstä.

24 — Suomenkielisen käännöksen s. 35.

25 — Tämä on House of Lordsin EPA:n 2 §:n 4 momentista tekemä tulkinta (ennakkoratkaisupyynnön suomenkielisen käännöksen s. 17—21).

26 — Birmingham City Councilin, Wolverhampton Metropolitan Borough Councilin, Manchester City Councilin, Stockport Metropolitan Borough Councilin, Lancashire County Councilin ja North East Lincolnshire Councilin kirjallisten huomautusten liite 3.

riidanalaisilla säännöksillä perustetut menettelymuodot olivat yhteisön oikeuden mukaisia, koska ne eivät tehneet kohtuuttoman vaikeaksi tai käytännössä mahdottomaksi kantajille yhteisön oikeudessa taattujen oikeuksien käyttämistä.

30. Päätöksestä valitettiin Employment Appeal Tribunaliin, joka pysytti tämän päätöksen. Se katsoi 24.6.1996 antamassaan tuomiossa, että riidanalaiset menettelysäännöt eivät olleet epäedullisempia kuin menettelysäännöt, joita sovellettiin vastaavanlaisiin kansalliseen oikeuteen perustuviin vaatimuksiin. EPA:n 2 §:n 4 momenttia ja Occupational Pension Regulationsin 12 §:ää nimittäin sovelletaan samalla tavoin perustamissopimuksen 119 artiklan rikkomiseen perustuviin kanteisiin kuin mitä niitä sovelletaan EPA:ssa säädettyjen periaatteiden noudattamatta jättämiseen perustuviin kanteisiin.

31. Employment Appeal Tribunalin tuomio puolestaan pysytettiin Court of Appealin 13.2.1997 antamalla tuomiolla.

32. EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan toisessa kohdassa (josta on tullut EY 234 artiklan toinen kohta) niille tunnustetun harkintavallan nojalla nämä tuomioistuimet ratkaisivat pääasian oikeusriidan pyytämättä yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua.

33. Sitä vastoin House of Lords, jonka ratkaistavaksi viimeisenä oikeusasteena asia saatettiin, katsoi olevansa velvollinen saattamaan asian yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi.

III Ennakkoratkaisukysymykset

34. Tämän vuoksi House of Lords päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"Kun

a) kantajaa ei ole hyväksytty ammatilliseen eläkejärjestelmään siitä syystä, että hän on osa-aikainen työntekijä, ja

b) tämän johdosta hänen työskentelystään työnantajansa palveluksessa ansaitsemansa eläke-edut, jotka maksetaan eläkeikään tultaessa, eivät ole karttuneet, ja

c) kantaja väittää, että tällainen kohtelu on EY:n perustamissopimuksen

119 artiklan vastaista sukupuoleen perustuvaa välillistä syrjintää,

yhteensopiva sen yhteisön oikeuden periaatteen kanssa, jonka mukaan yhteisön oikeuden rikkomista koskevat kansalliset menettelysäännöt eivät saa tehdä suhteettoman vaikeaksi tai käytännössä mahdottomaksi sitä, että kantaja käyttää hänelle 119 artiklan nojalla kuuluvia oikeuksia?

on esitettävä seuraavat kolme kysymystä:

1. Onko

a) kansallinen menettelysääntö, joka edellyttää, että ammatilliseen eläkejärjestelmään liittymistä (johon oikeus eläke-etuuksiin perustuu) koskeva kanne on pantava vireille Industrial Tribunalissa kuuden kuukauden kuluessa kanteen kohteena olevan työsuhteen päättymisestä, ja

b) kansallinen menettelysääntö, jonka mukaan kantajan eläkkeeseen oikeuttavana työskentelykautena otetaan huomioon työskentely enintään kanteen nostamispäivää edeltävien kahden vuoden ajalta (riippumatta siitä, onko ajankohta, jolloin eläke-etuudet on maksettava, ennen tai jälkeen kanteen nostamispäivän),

2. Tilanteessa, jossa

a) 119 artiklan mukaiset oikeudet pannaan kansallisen oikeuden alaan kuuluvana asiana täytäntöön lailla, joka oli säädetty vuonna 1970 eli ennen Yhdistyneen kuningaskunnan liittymistä Euroopan yhteisöön ja joka tuli voimaan 29.12.1975 ja jossa jo ennen 8.4.1976 myönnettiin oikeus samaan palkkaan ja vahvistettiin tasa-arvoinen kohtelu muiden sopimusehtojen osalta;

b) kansallinen laki sisältää edellä ensimmäisessä kysymyksessä mainitut menettelysäännöt;

c) muissa laeissa jotka kieltävät syrjinnän työelämässä, ja kansallisessa sopimuslainsäädännössä säädetään eri määräajoista,

i) onko 119 artiklan täytäntöönpano tällä kansallisella lailla yhteensopiva sen yhteisön oikeuden periaatteen kanssa, jonka mukaan yhteisön oikeuden rikkomista koskevat kansalliset menettelysäännöt eivät saa olla epäedullisempia kuin säännöt, jotka koskevat samankaltaisia kansalliseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia?

ii) Mikäli näin ei ole, mitkä ovat ne olennaiset arviointiperusteet, joiden avulla määritellään, onko kansallisen oikeuden mukainen kanne sellainen sisäiseen oikeuteen perustuva kanne, joka on samankaltainen kuin 119 artiklassa tarkoitettu oikeus?

iii) Jos kansallinen tuomioistuin tunnistaa jonkin samankaltaisen vaatimuksen edellä ii kohdassa mainittujen arviointiperusteiden mukaisesti, mitkä ovat yhteisön oikeuden mukaiset olennaiset arviointiperusteet, jotta voidaan määritellä, ovatko samankaltaista vaatimusta tai samankaltaisia vaatimuksia koskevat menettelysäännöt edullisempia kuin 119 artiklan mukaisen oikeuden vaatimista koskevat menettelysäännöt?

3. Tilanteessa, jossa

a) työntekijä on ollut saman työnantajan palveluksessa siten, että hänellä on ollut useita eri määräaikaisia työsopimuksia, joiden välissä on ollut taukoja,

b) yhdenkään sopimuksen päättymisen jälkeen kummallakaan osapuolella ei ole ollut velvollisuutta tehdä uutta sopimusta ja

c) työntekijä nostaa kanteen kuuden kuukauden kuluessa myöhemmän sopimuksen tai myöhempien sopimuksien päättymisestä, mutta laiminlyö kanteen nostamisen kuuden kuukauden kuluessa aikaisemman sopimuksen tai aikaisempien sopimuksien päättymisestä,

onko kansallinen menettelysääntö, joka edellyttää, että ammatilliseen eläkejärjestelmään liittymistä, johon oikeus eläke-etuihin perustuu, koskeva kanne on nostettava kuuden kuukauden kuluessa minkä tahansa kanteen kohteena olevan työsopimuksen tai -sopimuksien päättymisestä, ja joka näin ollen estää katsomasta aikaisemman sopimuksen tai aikaisempien sopimuksien mukaista työskentelyä

eläkkeeseen oikeuttavaksi työskentelykaudeksi, yhteensopiva

i) EY:n perustamissopimuksen 119 artiklassa vahvistetun samapalkkaisuutta koskevan oikeuden kanssa ja

ii) sen yhteisön oikeuden periaatteen kanssa, jonka mukaan kansalliset yhteisön oikeuden rikkomista koskevat menettelysäännöt eivät saa tehdä suhteettoman vaikeaksi tai käytännössä mahdottomaksi sitä, että kantaja käyttää hänelle 119 artiklan nojalla kuuluvia oikeuksia?"

Tämän arvioinnin perusteella sikäläiset kansalliset tuomioistuimet päättävät sitten niissä nostettujen kanteiden tutkittavaksi ottamisesta. Ne vahvistavat myös, kuinka pitkältä ajalta kantajat voivat taannehtivasti vaatia oikeutta olla liittyneenä kyseisiin ammatillisiin eläkejärjestelmiin.

36. Menettelyn tässä vaiheessa Industrial Tribunalit eivät ole vielä määrittäneet, onko osa-aikatyöntekijöiden jättäminen näiden eläkejärjestelmien ulkopuolelle perustamissopimuksen 119 artiklan vastaista sukupuoleen perustuvaa välillistä syrjintää. Tällaisen syrjinnän tunnusmerkeistä ei siten ole pyydetty minkäänlaista tulkintaa.

IV Ennakkoratkaisupyynnön kohde

35. Tosiseikkojen perusteella on selvää, että "koetapaukset" koskevat ainoastaan menettelykysymyksiä.[27] Tämän ennakkoratkaisupyynnön tarkoituksena on, että House of Lords voi arvioida EPA:n 2 §:n 4 momentissa ja Occupational Pension Regulationsin 12 §:ssä säädettyjen menettelysääntöjen yhteensoveltuvuutta yhteisön oikeuden kanssa.

37. Oletan kuitenkin, ainoastaan perusteluitani varten, että tällaisen syrjinnän olemassaolo on todettu. Itse asiassa ennakkoratkaisukysymyksiin vastaaminen edellyttää, että riidanalaisten menettelysäännösten vaikutukset pääasian kantajien heille 119 artiklassa tunnustettuihin oikeuksiin arvioidaan. Jotta nämä vaikutukset voidaan arvioida oikein, on lähdettävä siitä oletuksesta, että kantajilla on tosiasiassa oikeus kuulua taannehtivasti riidanalaisiin eläkejärjestelmiin kaikkien 8.4.1976 jälkeisten osa-aikaisten työssäolojaksojen osalta.

27 — Ks. erityisesti ennakkoratkaisupyynnön suomenkielisen käännöksen s. 7 sekä 4.12.1995 annetun Industrial Tribunalin (Birmingham) päätöksen 3 ja 4 kohta.

V Vastaus ennakkoratkaisukysymyksiin

A *Johdanto*

38. Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä [28] seuraa, että jos asiasta ei ole säädetty yhteisön lainsäädännössä, kunkin jäsenvaltion on kansallisessa oikeusjärjestyksessä määritettävä oikeussuojakeinoja koskevat menettelysäännöt, joilla turvataan yhteisön oikeuden välittömään oikeusvaikutukseen perustuvat yksityisten oikeudet.

39. Tätä menettelyautonomiaa koskee kuitenkin kaksi rajoitusta.

40. Ensinnäkin, "vastaavuusperiaatteen" mukaan oikeussuojakeinoja koskevat menettelysäännöt, joilla turvataan yksityisille mahdollisuus käyttää niille yhteisön oikeusjärjestyksessä tunnustettuja oikeuksia, eivät saa olla epäedullisempia kuin ne säännöt, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion kansalliseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia.

41. Toiseksi, "tehokkuusperiaatteen" mukaisesti kansallisia oikeussuojakeinoja koskevilla menettelysäännöillä ei saa tehdä yhteisön oikeusjärjestyksessä tunnustettujen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi.

B *Ensimmäinen kysymys*

42. Ensimmäisellä ennakkoratkaisukysymyksellä yhteisöjen tuomioistuinta pyydetään täsmentämään tehokkuusperiaatteen soveltamisala. Kysymys jakautuu kahteen osaan.

1) Ensimmäisen kysymyksen ensimmäinen osa

43. Ensimmäisen kysymyksen ensimmäisessä osassa House of Lords tiedustelee sitä, tehdäänkö EPA:n 2 §:n 4 momentissa säädetyllä vanhentumisajalla pääasian kantajille käytännössä mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi käyttää oikeuttaan

28 — Ks. erityisesti asia 33/76, Rewe, tuomio 16.12.1976 (Kok. 1976, s. 1989, 5 kohta; Kok. Ep. III, s. 271); asia 45/76, Comet, tuomio 16.12.1976 (Kok. 1976, s. 2043, 13 kohta); asia 68/79, Just, tuomio 27.2.1980 (Kok. 1980, s. 501, 25 kohta); asia 265/78, Ferwerda, tuomio 5.3.1980 (Kok. 1980, s. 617, 10 kohta); asia 61/79, Denkavit, tuomio 27.3.1980 (Kok. 1980, s. 1205, 25 kohta); asia 130/79, Express Dairy Foods, tuomio 12.6.1980 (Kok. 1980, s. 1887, 12 kohta); asia 199/82, San Giorgio, tuomio 9.11.1983 (Kok. 1983, s. 3595, 12 kohta; Kok. Ep. VII, s. 373); asia 240/87, Deville, tuomio 29.6.1988 (Kok. 1988, s. 3513, 12 kohta); asia C-208/90, Emmott, tuomio 25.7.1991 (Kok. 1991, s. I-4269, 16 kohta); edellä mainittu asia Fisscher, tuomion 39 kohta; asia C-62/93, BP Soupergaz, tuomio 6.7.1995 (Kok. 1995, s. I-1883, 41 kohta); asia C-312/93, Peterbroeck, tuomio 14.12.1995 (Kok. 1995, s. I-4599, 12 kohta); yhdistetyt asiat C-430/93 ja C-431/93, Van Schijndel ja Van Veen, tuomio 14.12.1995 (Kok. 1995, s. I-4705, 17 kohta); edellä mainittu asia Dietz, tuomion 36 kohta; asia C-261/95, Palmisani, tuomio 10.7.1997 (Kok. 1997, s. I-4025, 27 kohta); asia C-90/94, Haahr Petroleum, tuomio 17.7.1997 (Kok. 1997, s. I-4085, 46 kohta); asia C-188/95, Fantask ym., tuomio 2.12.1997 (Kok. 1997, s. I-6783, 47 kohta); asia C-231/96, Edis, tuomio 15.9.1998 (Kok. 1998, s. I-4951, 19 kohta) ja asia C-326/96, Levez, tuomio 1.12.1998 (Kok. 1998, s. I-7835, 18 kohta).

liittyä taannehtivasti ammatilliseen eläkejärjestelmään.

44. Tämän kysymyksen taustalla olevat syyt ovat yksinkertaiset. Useat kantajat eivät nostaneet kannettaan kuuden kuukauden kuluessa työsuhteen päättymisestä. [29] Riidanalaisen säännöksen mukaan heillä ei ole enää mahdollisuutta sen vahvistamiseksi, että heidän aikaisemmat palvelusaikansa otettaisiin huomioon heidän eläkeoikeuksiensa laskennassa. Kansallinen tuomioistuin haluaa tarkistaa, että tehokkuusperiaate ei ole esteenä sille, että nämä kanteet jätetään tutkimatta.

45. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö antaa mahdollisuuden vastata lyhyesti tähän kysymykseen.

46. Yhteisöjen tuomioistuin on nimittäin vakiintuneesti "katsonut yhteensopivaksi yhteisön oikeuden kanssa sen, että kanteen nostamista varten on säädetty kohtuullisista määräajoista, joiden noudattamatta jättämisestä seuraa oikeudenmenetys — — ". [30] Yhteisöjen tuomioistuin toteaa, että "tällaisten määräaikojen ei voida katsoa tekevän mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi yhteisön oikeuden mukaisten oikeuksien käyttämistä, vaikka näiden määräaikojen päättyminen jo sinänsä aiheuttaa sen, että nostettu kanne hylätään kokonaan tai osittain". [31]

47. Kanteen nostamista varten säädetyn määräajan päättymisestä seuraavassa oikeudenmenetyksessä on kyse oikeusvarmuuden perusperiaatteen, jolla suojataan sekä yksityistä että asianomaista viranomaista, soveltamisesta. [32] Se "vastaa tarvetta varmistaa, että hallinnollisten päätösten laillisuutta ei voida riitauttaa määräämättömän ajan kuluttua". [33]

48. Lisäksi EPA:n 2 §:n 4 momentissa säädettyä määräaikaa voidaan pitää "kohtuullisena" yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön valossa. Yhteisöjen tuomioistuin on nimittäin aikaisemmin pitänyt yhteisön oikeuden mukaisina huomattavasti lyhyempiä kansallisia vanhentumisaikoja. [34]

49. Tämän vuoksi katson, että tehokkuusperiaate ei ole esteenä EPA:n 2 §:n 4 momentin soveltamiselle pääasian kanteisiin.

2) Ensimmäisen kysymyksen toinen osa

50. Ensimmäisen kysymyksen toisessa osassa House of Lords kysyy sitä, tekeekö

29 — Tämä on tilanne rva Kynastonin, rva Fletcherin, rva Fosterin, rva Harrisonin ja rva Leen osalta (4.12.1995 annetun Industrial Tribunalin (Birmingham) päätöksen 92—96 kohta).

30 — Edellä mainittu asia Fantask ym., tuomion 48 kohta. Ks. myös edellä mainitut asiat Rewe, tuomion 5 kohta; Comet, tuomion 16—18 kohta; Just, tuomion 22 kohta; Denkavit, tuomion 23 kohta; Palmisani, tuomion 28 kohta; Haahr Petroleum, tuomion 48 kohta ja Levez, tuomion 19 kohta.

31 — Edellä mainittu asia Fantask ym., tuomion 48 kohta.

32 — Ks. erityisesti edellä mainitut asiat Rewe, tuomion 5 kohta; Comet, tuomion 18 kohta ja Palmisani, tuomion 28 kohta.

33 — Asia C-338/91, Steenhorst-Neerings, tuomio 27.10.1993 (Kok. 1993, s. I-5475, 22 kohta).

34 — Edellä mainitussa asiassa Rewe Saksan lainsäädännössä oli säädetty yhden kuukauden pituisesta määräajasta "valitukselle". Edellä mainitussa asiassa Comet Alankomaiden lainsäädännössä oli säädetty 30 päivän pituisesta määräajasta (julkisasiamies Warnerin esittämä ratkaisuehdotus näissä kahdessa asiassa, Kok. 1976, s. 2001 ja 2002).

Occupational Pension Regulationsin 12 § käytännössä mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi pääasian kantajille käyttää oikeuttaan liittyä taannehtivasti ammatilliseen eläkejärjestelmään.

51. Näkemystenvaihto on menettelyn aikana keskittynyt pääasiassa yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Magorrian ja Cunningham 11.12.1997 antamaan tuomioon (jäljempänä asia Magorrian). [35]

52. Yhteisöjen tuomioistuimen kuudes jaosto tutki tässä tuomiossa Occupational Pension Regulationsin 12 §:ssä säädettyä menettelysääntöä vastaavaa menettelysääntöä. [36] Se katsoi, että tehokkuusperiaate on esteenä tällaisen menettelysäännön soveltamiselle osa-aikatyöntekijöiden perustamissopimuksen 119 artiklaan perustuviin vaatimuksiin saada tunnustetuksi oikeus liittyä taannehtivasti ammatilliseen eläkejärjestelmään. [37]

53. On siten tutkittava, voidaanko tätä johtopäätöstä soveltaa pääasian kanteisiin.

35 — Asia C-246/96, Magorrian ja Cunningham, tuomio 11.12.1997 (Kok. 1997, s. I-7153).

36 — Kyse oli vuoden 1976 Occupational Pension Schemes (Equal Access to Membership) Regulations (Northern Ireland) -nimisen asetuksen [Pohjois-Irlannin ammatillisiin eläkejärjestelmiin liittymisessä noudatettavista yhdenvertaisuusvaatimuksista annettu asetus, jäljempänä Occupational Pension Regulations (Pohjois-Irlanti)] 12 §:stä. Tässä säännöksessä säädetään, että liittymistä ammatillisiin eläkejärjestelmiin koskevissa oikeudenkäynneissä oikeus tulla hyväksytyksi järjestelmään on vaikutuksiltaan rajoitettu kanteen nostamista edeltävään kahteen vuoteen (asia Magorrian, tuomion 5 kohta).

37 — Tuomiolauselman 2 kohta.

54. Tältä osin on määritettävä asiassa Magorrian annetun ratkaisun soveltamisalan laajuus. Sen jälkeen tutkin pääasian oikeusriitojen tosiseikat tämän ratkaisun valossa.

a) Asiassa Magorrian annettu ratkaisu

55. Asian Magorrian tosiseikat voidaan tiivistää seuraavasti.

Asianomainen ammatillinen eläkejärjestelmä takasi kaikille siihen kuuluville kertasuorituksen sekä peruseläkkeen. Lisäksi siihen kuului erityisjärjestelmä, [38] Mental Health Officer -järjestelmä (jäljempänä MHO-järjestelmä), josta lisäetuuksia saivat ne henkilöt, jotka olivat työskennelleet kokoaikaisesti vähintään kahdenkymmenen vuoden ajan.

Rouva Magorrian oli työskennellyt kokoaikaisesti yhdeksän vuotta ja yhtätoista vuotta vastaavan ajan osa-aikaisesti. Rouva Cunningham oli työskennellyt kokoaikaisesti viisitoista vuotta ja yhtätoista vuotta vastaavan ajan osa-aikaisesti. Siten he olivat kumpikin työskennelleet vähintään kahtakymmentä vuotta vastaavan ajan kokoaikaisesti. Heidän osa-aika-

38 — Kuten on todettu asiassa Magorrian, tuomion 32 kohta.

työnsä johdosta heidät oli kuitenkin jätetty MHO-järjestelmän ulkopuolelle. [39]

Lähtiessään eläkkeelle he saivat kertasuorituksen sekä peruseläkkeen. Sen sijaan he eivät saaneet MHO-järjestelmässä taattuja lisäetuuksia, minkä vuoksi he nostivat kanteen, jossa he vaativat osa-aikaisten työskentelyjaksojen ottamista huomioon etuuksien laskennassa. Vaikka kansallinen tuomioistuin katsoikin, että he olivat olleet sukupuoleen perustuvan välillisen syrjinnän kohteina, Occupational Pension Regulationsin (Pohjois-Irlanti) 12 §:n nojalla voitiin ottaa huomioon ainoastaan palvelusaika, joka oli suoritettu kahden kanteen nostamista edeltävän vuoden aikana.

Yhteisöjen tuomioistuimen kuudes jaosto katsoi tässä tilanteessa, että yhteisön oikeus estää soveltamasta kansallista säännöstä, jonka mukaan kantajien oikeus liittyä taannehtivasti ammatilliseen eläkejärjestelmään ja saada järjestelmästä johtuvia lisäetuuksia on kanteen menestyessä ajallisesti rajoitettu kanteen nostamista edeltävään kahteen vuoteen. [40]

56. Yhdistynyt kuningaskunta ja pääasian vastaajat väittävät, että asiassa Magorrian annettu ratkaisu on perusteltu ainoastaan sille tapaukselle ominaisissa olosuhteissa, eikä sitä voida siksi soveltaa esillä olevaan asiaan.

Yhdistynyt kuningaskunta ja pääasian vastaajat korostavat, että Occupational Pension Regulationsin (Pohjois-Irlanti) 12 §:n vuoksi asianomaisten kaikki aiempi palvelusaika jäi ottamatta huomioon, minkä vuoksi Magorrian ja Cunningham eivät täyttäneet MHO-järjestelmään liittymisen edellytystä. Siten tällä säännöksellä totaalisesti estettiin kantajia saamasta järjestelmästä johtuvia lisäetuuksia. Riidanalainen säännös teki *ainoastaan tässä suhteessa* käytännössä mahdottomaksi yhteisön oikeusjärjestyksessä taattujen oikeuksien käyttämisen.

Sitä vastoin esillä olevassa asiassa Occupational Pension Regulationsin 12 §:llä ei totaalisesti poisteta kantajien oikeutta liittyä taannehtivasti ammatilliseen eläkejärjestelmään. Säännöksellä ainoastaan rajoitetaan sitä kannetta edeltävää ajanjaksoa, jolta kantajat voivat vaatia kuulumista järjestelmään.

Vakiintuneen oikeuskäytännön [41] mukaan tehokkuusperiaate ei estäisi sellaisen kan-

39 — Asia Magorrian, tuomion 32 kohta.

40 — Asia Magorrian, tuomion 47 kohta.

41 — Edellä mainittu asia Steenhorst-Neerings, tuomion 16 kohta; asia C-410/92, Johnson, tuomio 6.12.1994 (Kok. 1994, s. I-5483, 23 kohta); asia C-394/93, Alonso-Pérez, tuomio 23.11.1995 (Kok. 1995, s. I-4101, 30 kohta) ja edellä mainittu asia Levez, tuomion 20 kohta.

sallisen säännöksen soveltamista, jolla rajoitetaan määrätyn etuuden saamiseksi tehtyjen hakemusten taannehtivia vaikutuksia.

57. En voi hyväksyä tätä näkemystä.

58. Asiassa Magorrian olosuhteet olivat tietysti erityiset. Yhteisöjen tuomioistuimen perustelussaan käyttämät ilmaisut ylittivät kuitenkin selvästi sen asian olosuhteet.

59. Tutkitaanpa tätä perustelua.

60. Yhteisöjen tuomioistuin on vastauksena ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen todennut, että "[l]askettaessa välillisen sukupuoleen perustuvan syrjinnän kohteeksi joutuneille osa-aikatyöntekijöille kuuluvia — — etuuksia heille karttuneet palveluskaudet on otettava huomioon 8.4.1976 alkaen eli siitä päivästä alkaen, jolloin asiassa [Defrenne II] annettiin tuomio". [42]

Tällä johtopäätöksellään yhteisöjen tuomioistuin otti loogisesti huomioon aiemman oikeuskäytäntönsä — erityisesti edellä mainituissa asioissa Vroege, Fisscher ja Dietz antamiensa tuomioiden — vaikutukset.

Näiden tuomioiden mukaan perustamissopimuksen 119 artiklassa taataan sukupuoleen perustuvan välillisen syrjinnän kohteiksi joutuneille osa-aikatyöntekijöille oikeus liittyä taannehtivasti kyseisiin ammatillisiin eläkejärjestelmiin ja saada kyseisestä järjestelmästä johtuvia etuuksia. Tämän oikeuden ylläpitämisellä pannaan täytäntöön se yleisempi vaatimus, jonka mukaan "jos syrjintää on tapahtunut, tasaarvoinen kohtelu on palautettava saattamalla syrjitty työntekijä samanlaiseen tilanteeseen kuin toista sukupuolta olevat työntekijät". [43] Ei-syrjivän tilanteen palauttaminen viittaa siten siihen, että syrjitty työntekijä voi vaatia kaikkien 8.4.1976 jälkeen suorittamiensa osa-aikaisten työssäolojaksojen ottamista huomioon eläke-oikeuksien laskennassa.

61. Toista ennakkoratkaisukysymystä tutkiessaan yhteisöjen tuomioistuin korosti, että "vaatimus ei — — koske tiettyjen lisäetuuksien saamista taannehtivasti; sen sijaan kantajat vaativat, että tunnustetaan heidän oikeutensa liittyä *täysin oikeuksin* ammatilliseen järjestelmään — — ". [44]

42 — Asia Magorrian, tuomiolauselman 1 kohta.

43 — Edellä mainittu asia Fisscher, tuomion 35 kohta.

44 — Asia Magorrian, tuomion 42 kohta (kursivointi tässä).

Siten yhteisöjen tuomioistuin teki eron kahden kanneryhmän välillä: kanteet, joilla kantajat vaativat *erääntyneitä* etuuksia, ja kanteet, joilla kantajat vaativat ammatilliseen eläkejärjestelmään *liittymistä taannehtivasti* (täysin oikeuksin) koskevan oikeuden tunnustamista.

Yhteisöjen tuomioistuin on todennut ensimmäisen kanneryhmän osalta, että tehokkuusperiaate ei estä sellaisen kansallisen säännöksen soveltamista, joka "kosk[ee] ainoastaan vaatimuksen esittämistä edeltävän sen ajanjakson rajoittamista, jolta *erääntyneitä* etuuksia voi[daan] saada — — ".[45]

Toisen kanneryhmän osalta yhteisöjen tuomioistuin on sitä vastoin todennut, että "pääasian riidanalainen säännös *estää ottamasta huomioon kaikkia kantajien palveluskausia 8.4.1976 alkaen* [kahteen kanteen nostamista edeltävään vuoteen] asti laskettaessa niitä lisäetuuksia, jotka erääntyvät *vasta vaatimuksen esittämispäivän jälkeen*".[46]

62. Yhteisöjen tuomioistuimen tarkoituksena ei ollut rajoittaa tätä ratkaisua asialle Magorranian ominaisiin olosuhteisiin. Päinvastoin se korosti, että riidanalaisella menettelysäännöllä loukattiin ammatilliseen eläkejärjestelmään taannehtivaa liittymistä koskevan oikeuden ydintä itseään.

Yhteisöjen tuomioistuin nimittäin totesi, että "toisin kuin [säännökset, joilla] rajoitet[aan] oikeusvarmuuden vuoksi ainoastaan sellaisten vaatimusten taannehtivuutta, jotka koskivat tiettyjen etuuksien maksamista, ja jotka eivät siten loukanneet yhteisön oikeusjärjestyksessä myönnettyjen oikeuksien ydintä itseään, pääasiassa kyseessä olevan kaltaisella säännöksellä tehdään käytännössä yksityisille mahdottomaksi tehokkaasti vedota yhteisön oikeuteen kanteessaan".[47]

Tämän kannan tueksi yhteisöjen tuomioistuin lisäsi, että "tämä viimeksi mainittu kansallinen säännös rajoittaa ajallisesti perustamissopimuksen 119 artiklan välitöntä oikeusvaikutusta tapauksissa, joiden osalta tällaista rajoitusta ei ole vahvistettu yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä eikä Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen liitetyssä pöytäkirjassa N:o 2 [Barber-pöytäkirja]".[48]

Yhteisöjen tuomioistuin katsoi siten, että samoin kuin perustamissopimuksen 119 artiklan välittömän oikeusvaikutuksen ajallinen rajoittaminen, riidanalainen menettelysääntö vie niiltä yksityisiltä, jotka voisivat muuten vedota asianomaiseen yhteisön säännökseen perustuviin oikeuk-

45 — Asia Magorrian, tuomion 43 kohta (kursivointi tässä).
46 — Asia Magorrian (kursivointi tässä).
47 — Asia Magorrian, tuomion 44 kohta.
48 — Asia Magorrian, tuomion 45 kohta.

siinsa, mahdollisuuden vedota niihin vaatimustensa tueksi.

63. Näistä perusteluista seuraa, että asiassa Magorrian annettu ratkaisu ei ole rajoitettu vain sille tapaukselle ominaisiin olosuhteisiin.

64. Lisäksi näyttää siltä, että tätä ratkaisua olisi sovellettava esillä olevassa asiassa.

Kuten edellä mainitussa tapauksessa, Occupational Pension Regulationsin 12 § "estää ottamasta huomioon kaikkia kantajien palveluskausia 8.4.1976 alkaen [kahteen kanteen nostamista edeltävään vuoteen] asti laskettaessa niitä — — etuuksia, jotka erääntyvät vasta vaatimuksen esittämispäivän jälkeen". [49]

Haluan lisäksi korostaa, että asiassa Magorrian asianosaiset vaativat eläkejärjestelmään liittymistä koskevan oikeuden tunnustamista taannehtivasti *lisäetuuksien* saamiseksi. Riippumatta oikeusriidan lopputuloksesta heillä oli siten oikeus saada yleisessä ammatillisessa eläkejärjestelmässä taattu kertakorvaus ja peruseläke.

Sitä vastoin esillä olevassa asiassa kantajat vaativat riidanalaisiin eläkejärjestelmiin kuulumista koskevan oikeuden tunnustamista taannehtivasti saadakseen *perus-eläkkeen*. Jos tehokkuusperiaate estää sellaisen menettelysäännön soveltamisen, joka estää ottamasta huomioon kaikkia asianosaisten palveluskausia 8.4.1976 alkaen lisäetuuksien laskennassa, sen on sitä suuremmalla syyllä estettävä tämän säännön soveltaminen silloin, kun se estää ottamasta huomioon sanottuja palveluskausia peruseläkkeen laskennassa.

65. Pääasian kantajat katsovat, että tällainen ratkaisu ei olisi yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön ja erityisesti edellä mainituissa asioissa Fisscher ja Dietz annettujen tuomioiden mukainen. He muistuttavat, että näiden tuomioiden mukaan "kansallisen oikeuden sääntöihin, jotka koskevat oikeussuojakeinojen käyttämiselle asetettuja määräaikoja, voidaan vedota sellaisia työntekijöitä vastaan, jotka vetoavat ammatilliseen eläkejärjestelmään kuulumisoikeuteensa". [50]

66. Tämä katsantokanta ei vaikuta perustellulta.

Yhteisöjen tuomioistuimelta ei nimittäin pyydetty edellä mainituissa asioissa vastausta siihen, estikö tehokkuusperiaate asianomaisten menettelysääntöjen soveltamisen. Päinvastoin, ottaen huomioon sille esitettyjen kysymysten kohteen, yhteisöjen tuomioistuin rajoittui viittaamaan yleisin

49 — Asia Magorrian, tuomion 43 kohta.

50 — Edellä mainittu asia Dietz, tuomion 37 kohta. Ks. myös edellä mainittu asia Fisscher, tuomion 40 kohta.

ilmaisuin jäsenvaltioiden menettelyautonomiaa koskevaan oikeuskäytäntöönsä. Siten se toisti, että kansallisen oikeuden sääntöihin, jotka koskevat oikeussuojakeinojen käyttämiselle asetettuja määräaikoja, voidaan vedota sellaisia työntekijöitä vastaan, jotka vetoavat ammatilliseen eläkejärjestelmään kuulumisoikeuteensa "*edellyttäen*, että he eivät tee yhteisön oikeusjärjestyksessä tunnustettujen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi". [51] Toisin kuin asiassa Magorrian, yhteisöjen tuomioistuin ei kuitenkaan tutkinut, täyttivätkö riidanalaiset menettelysäännöt tämän edellytyksen.

Lisäksi, edellä mainituissa asioissa Fisscher ja Dietz annetuissa tuomioissa kyseessä olleet menettelysäännöt olivat erilaiset kuin asiassa Magorrian annetussa tuomiossa kysymyksessä ollut oikeussääntö. Ne rajoittuivat "klassisten" vanhentumisaikojen vahvistamiseen tai asettivat vastaavia oikeusperiaatteita (kuten Alankomaiden oikeuden "rechtsverwerking"), [52] mutta ne eivät rajoittaneet kanteen menestyessä asianosaisten oikeutta liittyä taannehtivasti ammatilliseen eläkejärjestelmään, jonka ulkopuolelle heidät oli jätetty.

67. Lopuksi, en ole myöskään vakuuttunut siitä väitteestä, jonka mukaan Occupational Pension Regulationsin 12 § lisäisi niiden, joiden oikeuksista on kysymys, valppautta, ja saisi heidät nostamaan kanteen ammatillisen eläkejärjestelmän ulkopuolelle jäämistä seuraavien kuukausien — ja viimeistään kahden vuoden — aikana.

Toisin kuin vanhentumisajat, riidanalainen menettelysääntö ei näet ole omiaan edistämään oikeusvarmuutta, koska sitä sovelletaan myös kantajiin, jotka ovat EPA:n 2 §:n 4 momentin mukaisesti nostaneet kanteen kuuden kuukauden kuluessa kanteessa tarkoitetun työsuhteensa päättymisestä. [53]

b) Pääasian oikeusriitojen tosiseikat

68. Tässä vaiheessa on syytä tutkia pääasian oikeusriitojen tosiseikat.

69. Käytettävissä on vain hyvin rajoitetut tiedot kansallisissa tuomioistuimissa nostetuista 60 000 kanteesta. Siten on mahdotonta kuvitella, mitä kaikkia tosiseikkoja näihin oikeudenkäynteihin liittyy.

51 — Edellä mainittu asia Dietz, tuomion 37 kohta (kursivointi tässä).

52 — Ks. julkisasiamies Van Gervenin ratkaisuehdotus edellä mainituissa asioissa Vroege ja Fisscher, 31 kohta, sekä julkisasiamies Cosmasin ratkaisuehdotus edellä mainitussa asiassa Dietz, 30 kohta.

53 — Ks. tämänsuuntaisesti asia Magorrian, tuomion 46 kohta.

70. Asiakirja-aineiston perusteella voidaan kuitenkin tunnistaa ainakin kolme tyyppitilannetta. [54]

71. Ensinnäkin, Occupational Pension Regulationsin 12 §:n soveltaminen voi olla omiaan viemään eräiltä kantajilta mahdollisuuden täyttää eläke-etuuksien saamiseksi vaadittuja edellytyksiä.

Rouva Fosterin tapaus kuvaa ensimmäistä tyyppitilannetta.

Foster työskenteli osa-aikaisesti Midland Bankissa vuoden 1979 toukokuun ja vuoden 1994 toukokuun välillä. Hän sai oikeuden liittyä työnantajansa eläkejärjestelmään 1.9.1992. Hän jäi eläkkeelle vuoden 1994 toukokuussa. Hän ei kuitenkaan saanut mitään eläkettä. Midland Bankin järjestelmä nimittäin asettaa eläke-etuuksien saamisehdoksi sen, että asianomainen on kuulunut järjestelmään vähintään kahden vuoden ajan. Foster ei täyttänyt tätä ehtoa, koska hän oli kuulunut järjestelmään vain kahdenkymmenen kuukauden ajan.

Hän nosti 23.12.1994 kanteen saadakseen vahvistetuksi oikeuden liittyä riidanalaiseen eläkejärjestelmään taannehtivasti. [55] Occupational Pension Regulationsin 12 §:ssä hänelle annetaan mahdollisuus saada liittymisoikeuden vahvistus vain 23.12.1992 lähtien suoritetuille työskentelyjaksoille eli hänen Midland Bankin järjestelmään liittymisensä jälkeisille jaksoille. Koska riidanalainen menettelysääntö estää ottamasta huomioon liittymistä edeltäviä palvelussuhdejaksoja, se estää Fosteria täyttämästä työeläkkeen saamiseksi vaadittuja edellytyksiä.

Tämä sääntö tekee siten kantajalle mahdottomaksi käyttää perustamissopimuksen 119 artiklaan perustuvia oikeuksiaan.

72. Toiseksi, eräät kantajat vetoavat oikeuteensa liittyä ammatilliseen eläkejärjestelmään taannehtivasti niiden osa-aikaisten työskentelyjaksojen osalta, jotka he ovat suorittaneet aikaisemmin kuin kaksi vuotta ennen kanteen nostamista.

Rouva Wainsborough'n tapaus edustaa tätä ryhmää. [56]

54 — Tämä perustuu pääasiallisesti ennakkoratkaisupyynnön suomenkielisen käännöksen s. 26—34 sekä 4.12.1995 annetun Industrial Tribunalin (Birmingham) päätöksen 92—96 kohtaan.

55 — Tosiasiallisesti Foster nosti kanteen yli kuusi kuukautta työsuhteensa päättymisen jälkeen. Kannetta ei voida siten ottaa tutkittavaksi. Oletan kuitenkin perusteluitani varten, että kanne on nostettu EPA:n 2 §:n 4 momentissa säädetyssä määräajassa.

56 — Kuten myös rva Prestonin, rva Maltbyn, rva Cockrillin, rva Nuttallin, rva Barronin, rva Gilbertin, rva Walkerin, rva Culleyn ja rva Guerinin tapaukset.

Wainsborough on työskennellyt osa-aikaisesti Midland Bankissa vuoden 1973 toukokuusta lähtien. Hän sai oikeuden liittyä työnantajansa eläkejärjestelmään 1.9.1992. Hän nosti 8.12.1994 kanteen saadakseen vahvistetuksi oikeutensa liittyä tähän järjestelmään taannehtivasti ennen 1.9.1992 suoritettujen työskentelyjaksojen osalta. Occupational Pension Regulationsin 12 §:ssä hänelle annetaan kuitenkin mahdollisuus saada liittymisoikeuden vahvistus vain 8.12.1992 lähtien suoritetuille työskentelyjaksoille eli hänen Midland Bankin järjestelmään liittymisensä jälkeisille jaksoille. Tämän vuoksi Wainsborough'n kanne ei voinut menestyä.

Tässä tyyppitilanteessa Occupational Pension Regulationsin 12 § tekee mahdottomaksi kaikki kanteet, joilla pyritään saamaan vahvistetuksi kantajien oikeus liittyä ammatilliseen eläkejärjestelmään taannehtivasti ja saada etuuksia tästä järjestelmästä. Siten se loukkaa yhteisön oikeusjärjestyksessä myönnettyjen oikeuksien ydintä itseään.

73. Kolmanneksi, eräät kantajat vetoavat oikeuteensa kuulua ammatilliseen eläkejärjestelmään erilaisten osa-aikaisten työskentelyjaksojen osalta: kyse on jaksoista, jotka he ovat suorittaneet aikaisemmin kuin kaksi vuotta ennen kanteen nostamista, ja jaksoista, jotka he ovat suorittaneet kahtena kanteen nostamista edeltävänä vuotena.

Rouva Jonesin tapaus on esimerkki tästä ryhmästä. [57]

Jones on työskennellyt osa-aikaisena opettajana vuoden 1977 huhtikuusta lähtien. Hän liittyi Teachers' Superannuation Schemeen vuoden 1993 elokuussa. Hän nosti 6.12.1994 kanteen saadakseen vahvistetuksi oikeutensa liittyä tähän eläkejärjestelmään taannehtivasti. Occupational Pension Regulationsin 12 §:n soveltamisen vuoksi liittymisoikeuden vahvistus voi koskea vain 6.12.1992 jälkeen suoritettuja työskentelyjaksoja. Kannetta ei siten hyväksytty siltä osin kuin se koski vuoden 1977 huhtikuun ja 5.12.1992 välistä aikaa.

Tässä tyyppitilanteessa Occupational Pension Regulationsin 12 § ei tee kantajien kanteita mahdottomiksi. Sitä vastoin se tekee kanteiden nostamisen kohtuuttoman vaikeaksi, koska se estää ottamasta huomioon niitä palvelusjaksoja työsuhteensa alkamisesta lähtien, joista on kulunut yli kaksi vuotta kannetta nostettaessa.

57 — Kuten myös rva Harrisin tapaus.

74. Katson, että edellä mainituissa kolmessa tilanteessa Occupational Pension Regulationsin 12 § tekee käytännössä mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi pääasian kantajille käyttää oikeuttaan liittyä taannehtivasti ammatilliseen eläkejärjestelmään.

75. Tämän vuoksi ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin toteaa, että tehokkuusperiaate estää riidanalaisen säännöksen soveltamisen pääasian kanteisiin.

C *Toinen kysymys*

76. Toisella ennakkoratkaisukysymyksellä yhteisöjen tuomioistuinta pyydetään täsmentämään vastaavuusperiaatteen soveltamisalaa.

77. Edellä tehtyjen johtopäätösten vuoksi tätä kysymystä on perusteltua tutkia ainoastaan EPA:n 2 §:n 4 momentin kannalta. Jos, kuten katson, tehokkuusperiaate estäisi Occupational Pension Regulationsin 12 §:n soveltamisen pääasian kanteisiin, kansallisten tuomioistuinten on yhteisöjen oikeuskäytännön mukaisesti jätettävä soveltamatta tämä säännös.[58] Tässä tilanteessa olisi turha tutkia vastaavuusperiaatetta tämän jälkimmäisen menettelysäännön osalta.

78. Täydellisyyden vuoksi tutkin kuitenkin tätä periaatetta kummankin riidanalaisen kansallisen säännöksen osalta.

79. Vastaavuusperiaate asettaa vaatimuksen "syrjintäkiellosta": yhteisön tasolla taatun oikeuden käyttämiselle kansallisen oikeuden kautta ei saa asettaa ankarampia vaatimuksia kuin vastaavan puhtaasti kansallisella tasolla taatun oikeuden käyttämiselle.

80. House of Lords hakee siten sen määrittämistä, ovatko EPA:n 2 §:n 4 momentin ja Occupational Pension Regulationsin 12 §:n menettelysäännökset, joita sovelletaan pääasian kantajien perustamissopimuksen 119 artiklan nojalla nostamiin kanteisiin, epäedullisempia kuin samankaltaisiin kansalliseen oikeuteen perustuviin kanteisiin sovellettavat menettelysäännökset.

81. Kansallinen tuomioistuin on tässä tarkoituksessa esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle kolme kysymystä. Se kysyy ensimmäisessä kysymyksessään sitä, onko vastaavuusperiaatteen mukaista panna yksityisille perustamissopimuksen 119 artiklassa taatut oikeudet täytäntöön EPA:n kautta. Toisella kysymyksellään se

58 — Erityisesti asia 106/77, Simmenthal, tuomio 9.3.1978 (Kok. 1978, s. 629; Kok. Ep. IV, s. 73).

pyrkii selvittämään ne yhteisön oikeuden arviointiperusteet, joilla kanne voidaan määritellä "kansalliseen oikeuteen perustuvaksi vastaavanlaiseksi kanteeksi". Kolmannella kysymyksellään se pyrkii selvittämään, millä yhteisön oikeuden arviointiperusteilla määritetään se, ovatko kansalliseen oikeuteen perustuvaan vastaavanlaiseen kanteeseen sovellettavat menettelysäännöt "edullisemmat" kuin perustamissopimuksen 119 artiklan rikkomiseen perustuviin kanteisiin sovellettavat menettelysäännöt.

82. Yhteisöjen tuomioistuin on antanut asiassa Levez tuomion sen jälkeen, kun se vastaanotti esillä olevan ennakkoratkaisupyynnön. Kuten House of Lords huomauttaa,[59] tässä asiassa esitetyt periaatekysymykset ovat samanlaisia kuin nyt esillä olevassa asiassa esitetyt kysymykset.[60] Tämän vuoksi toistan laajasti yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa esittämiä perusteluja.

1) Toisen kysymyksen ensimmäinen osa

83. Ensinnäkin House of Lords kysyy, voiko se vastaavuusperiaatteen noudattamiseksi katsoa, että EPA:n rikkomiseen perustuva kanne on perustamissopimuksen 119 artiklan rikkomiseen perustuvaa kannetta vastaava kansalliseen oikeuteen perustuva kanne.

59 — Ennakkoratkaisupyynnön suomenkielisen käännöksen s. 13 ja 14.

60 — Asiassa Levez yhteisöjen tuomioistuinta pyydettiin erityisesti tarkentamaan vastaavuusperiaatteen soveltamisala ja ottamaan kantaa siihen oliko se esteenä EPA:n 2 §:n 5 momentin soveltamiselle perustamissopimuksen 119 artiklaan perustuvaan kanteeseen, jossa työntekijä vaati erääntyneitä palkkojaan.

84. Asiassa Levez antamassani ratkaisuehdotuksessa[61] esitin ne syyt, joiden vuoksi EPA:an perustuvia kanteita ja perustamissopimuksen 119 artiklaan perustuvia kanteita ei olisi pidettävä vastaavanlaisina vaan identtisinä kanteina.

85. Yhteisöjen tuomioistuin jakaa tämän näkemyksen, koska se katsoi edellä mainitussa tuomiossa, että

" — — on todettava, että EPA on kansallinen laki, jolla pannaan täytäntöön perustamissopimuksen 119 artiklaan ja [miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteen soveltamista koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 10 päivänä helmikuuta 1975 annettuun neuvoston direktiiviin 75/117/ETY (EYVL L 45, s. 19)] perustuva yhteisön periaate, jonka mukaan sukupuoleen perustuva syrjintä on palkkauksen osalta kielletty.

— — [V]astaavuusperiaatteen noudattamisen takaamiseksi ei riitä, — — että kahteen toisiinsa verrattavissa olevaan vaatimukseen, joista toinen perustuu yhteisön oikeuteen ja toinen kansalliseen oikeuteen, sovelletaan samoja menettelysääntöjä — —, sillä kyseessä on yksi ja sama oikeussuojakeino.

61 — Ratkaisuehdotuksen 41—48 kohta.

Siitä lähtien, kun Yhdistynyt kuningaskunta liittyi yhteisöihin, EPA on ollut lainsäädäntö, jolla se on täyttänyt ensin perustamissopimuksen 119 artiklaan ja sittemmin direktiiviin [75/117/ETY] perustuvat velvoitteensa. *Sitä ei siten voida pitää asianmukaisena perustana vastaavuusperiaatteen noudattamisen varmistamista koskevalle vertailulle.*" [62]

86. Ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vahvistaa esillä olevassa asiassa tämän analyysin ja vastaa siten kieltävästi kansallisen tuomioistuimen esittämään kysymykseen.

2) Toisen kysymyksen toinen osa

87. Toiseksi House of Lords pyrkii selvittämään ne yhteisön oikeuden arviointiperusteet, joilla kanne voidaan määritellä kansalliseen oikeuteen perustuvaksi vastaavanlaiseksi kanteeksi.

88. Tältä osin asiassa Levez annetussa tuomiossa esitetään tiivistetysti sovellettavat periaatteet.

Siten "vastaavanlaisina" kansalliseen oikeuteen perustuvina kanteina voidaan pitää niitä, joiden *kohde* ja *syy* ovat *samankaltaiset* kuin yhteisön oikeuden rikkomiseen perustuvissa kanteissa. [63]

Edelleen sen selvittämiseksi, noudatetaanko vastaavuusperiaatetta, kansallisen tuomioistuimen on tutkittava väitetysti vastaavanlaisina pidettävien jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvien kanteiden kohde sekä *olennaiset piirteet*. [64]

Lisäksi kansallisen tuomioistuimen on aina silloin, kun esiin nousee kysymys, onko kansallinen menettelysääntö epäedullisempi kuin ne menettelysäännöt, jotka koskevat vastaavanlaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia, tutkittava tämä kysymys ottaen huomioon kansallisen menettelysäännön merkitys koko oikeudenkäynnissä, oikeudenkäynnin sujuvuus ja oikeudenkäynnin erityispiirteet kansallisissa oikeusasteissa. [65]

Lopuksi, vastaavuusperiaatetta ei voida tulkita niin, että jäsenvaltion olisi sovellettava kaikkein edullisinta kansallista sääntelyä kaikkiin kyseisen oikeudenalan vaatimuksiin. [66]

62 — Tuomion 46—48 kohta (kursivointi tässä).

63 — Edellä mainitut asiat Palmisani, tuomion 34—38 kohta; Edis, tuomion 36 kohta ja Levez, tuomion 41 kohta.

64 — Edellä mainitut asiat Palmisani, tuomion 34—38 kohta ja Levez, tuomion 43 kohta.

65 — Edellä mainitut asiat Peterbroeck, tuomion 14 kohta; Van Schijndel ja Van Veen, tuomion 19 kohta ja Levez, tuomion 44 kohta.

66 — Edellä mainitut asiat Edis, tuomion 36 kohta ja Levez, tuomion 42 kohta.

89. Tässä vaiheessa viittaus asiassa Levez annetussa tuomiossa esitettyihin periaatteisiin riittäisi vastaukseksi House of Lordsin esittämään kysymykseen. Yhteisöjen tuomioistuimelta pyydetään nimittäin vastausta vain niihin yhteisön oikeuden tulkintaa koskeviin seikkoihin, joilla voidaan määritellä samankaltainen kansalliseen oikeuteen perustuva kanne. Kansallinen tuomioistuin ei pyydä tällaisen oikeussuojakeinon konkreettista nimeämistä.

Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että " — — on kansallisten tuomioistuinten tehtävänä tarkastaa, ovatko ne menettelysäännöt vastaavuusperiaatteen mukaisia, joilla kansallisessa oikeudessa pyritään varmistamaan, että yhteisön oikeuteen perustuvat yksityisten oikeussubjektien oikeudet turvataan — — ". [67]

Tämän toimivallan tunnustaminen on perusteltua, sillä "ainoastaan kansallinen tuomioistuin voi suoraan tuntea [kansallisen oikeudenalan] vaatimuksia koskevat menettelysäännöt — — ". [68]

90. Jotta yhteisöjen tuomioistuin voisi antaa kansalliselle tuomioistuimelle vastauksen, josta on hyötyä, sen on joskus kuitenkin annettava tarkempia huomioita mahdollisista vertailua koskevista seikoista. Siten yhteisöjen tuomioistuin on edellä mainitussa asiassa Palmisani antamassaan tuomiossa [69] antanut kansalliselle tuomioistuimelle apua sen määrittämiseksi, mitkä sen kansallisessa oikeudessa ovat ne kansalliset oikeussuojakeinot, joita voidaan verrata yhteisön direktiivin viivästyneestä täytäntöönpanosta johtuvan vahingon korvaamiskanteisiin.

91. Lähtökohtaisesti ei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että yhteisöjen tuomioistuin päättää esillä olevassa asiassa toimia samalla tavalla.

92. Siten on etsittävä sellainen kansalliseen oikeuteen perustuva oikeussuojakeino, jota voitaisiin pitää samankaltaisena kuin pääasian kanteita.

93. Pääasian kantajat ovat ehdottaneet kirjallisissa huomautuksissaan useita vertailukohteita. He väittävät, että heidän vaatimuksiaan voidaan verrata vuoden 1975 Sex Discrimination Actiin perustuviin kanteisiin, vuoden 1976 Race Relations Actiin perustuviin kanteisiin, erääntyneiden palkkojen saamista koskeviin vaatimuksiin [70] tai lainvastaisista palkanalennuksista johtuviin vaatimuksiin. [71]

67 — Asia Levez, tuomion 39 kohta. Ks. myös edellä mainittu asia Palmisani, tuomion 33 kohta.

68 — Asia Levez, tuomion 43 kohta.

69 — Tuomion 33—38 kohta.

70 — Kantajat vetoavat vuoden 1980 Limitation Actiin ja vuoden 1994 Industrial Tribunals Extension of Jurisdiction (England and Wales) Orderiin (pääasian kantajien kirjallisten huomautusten 6.11 kohta).

71 — Kantajat vetoavat vuoden 1996 Employment Rights Actiin (pääasian kantajien kirjallisten huomautusten 6.14 kohta).

94. Olen esittänyt asiassa Levez antamassani ratkaisuehdotuksessa [72] ne syyt, joiden vuoksi katson, että vuoden 1975 Sex Discrimination Actiin tai vuoden 1976 Race Relations Actiin perustuvia kanteita ei ole tarkoituksenmukaista verrata perustamissopimuksen 119 artiklaan perustuviin kanteisiin. Pääasiallisesti tällainen vertailu kuuluisi lähestymistapaan, jossa syrjinnän ongelma — perustui syrjintä sitten sukupuoleen tai etniseen alkuperään — pysyy keskeisenä. Päädyin siksi vertailuun työoikeuden alalla käyttäen sellaista kansallista oikeussuojakeinoa, jonka kohde oli sama kuin yhteisön oikeuden rikkomiseen perustuvassa kanteessa.

95. Esillä olevassa asiassa tästä perustelusta seuraa, että vertailukohteeksi ei voida ottaa myöskään erääntyneiden palkkojen saamista tai lainvastaisia palkanalennuksia koskevia vaatimuksia. Pääasian kanteiden kohteena ei nimittäin ole erääntyneiden palkkojen tai muiden palkkioiden maksaminen vaan kantajien liittyminen taannehtivasti ammatilliseen eläkejärjestelmään.

96. Tämä kohde huomioon ottaen katson, että pääasian kanteita olisi verrattava sellaiseen kansalliseen oikeuteen perustuvaan oikeussuojakeinoon, jolla työntekijä pyrkii saamaan taannehtivasti vahvistetuksi, muun kuin yhteisön oikeuden perusteella, liittymisensä ammatilliseen eläkejärjestelmään.

97. Tässä tulee kuitenkin esille eräs vaikeus. Voidaan nimittäin kuvitella lukuisia syitä, joiden vuoksi työntekijä ei ole voinut liittyä asianmukaisesti ammatilliseen eläkejärjestelmään. Kyse voi olla työnantajasta johtuvasta laiminlyönnistä, työntekijän itsensä laiminlyönnistä, jommankumman osapuolen oikeuksien tai velvollisuuksien tietämättömyydestä, työnantajan petoksesta jne.

98. Tältä osin asiassa Levez annetussa tuomiossa esitetty vaatimus kanteen "syystä" helpottaa kohdentamaan etsintää.

99. Pääasian kantajat valittavat esillä olevassa asiassa siitä, että heidät on jätetty ammatillisen eläkejärjestelmän ulkopuolelle, vaikka yhteisön oikeudessa heille nimenomaan taataan liittymisoikeus. Lisäksi heidän työnantajiensa olisi tullut tietää, että järjestelmän ulkopuolelle jättäminen oli ristiriidassa yhteisön oikeuden kanssa, koska edellä mainitussa asiassa Bilka annetusta tuomiosta lähtien on ollut selvää, että tasa-arvoisen kohtelun periaatteen rikkominen liittymisoikeutta myönnettäessä on vastoin perustamissopimuksen 119 artiklaa. [73]

100. Jos nämä seikat siirretään koskemaan puhtaasti kansallista oikeussuojakeinoa, kansallinen tuomioistuin voi tarkoituksenmukaisella tavalla käyttää viiteperustana sellaisen kokoaikaisen työntekijän

72 — Ratkaisuehdotuksen 50—69 kohta.

73 — Ks. edellä mainitut asiat Vroege, tuomion 28 ja 29 kohta; Fisscher, tuomion 25 ja 26 kohta; Dietz, tuomion 20 kohta ja Magorrian, tuomion 28 ja 29 kohta.

tilannetta, joka vastoin sitovia määräyksiä on jätetty ammatillisen eläkejärjestelmän ulkopuolelle, vaikka työnantaja tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että järjestelmän ulkopuolelle jättäminen oli lainvastaista.

101. Tämän johdosta katson, että varmistaakseen vastaavuusperiaatteen noudattamisen House of Lords voisi pitää pääasian kanteiden kanssa "samankaltaisena" sellaista kansalliseen oikeuteen perustuvaa kannetta, jonka on nostanut kokoaikainen työntekijä, joka on, muista kuin sukupuoleen tai etniseen alkuperään liittyvistä syistä, lainvastaisesti jätetty ammatillisen eläkejärjestelmän ulkopuolelle, vaikka työnantaja tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää järjestelmän ulkopuolelle jättämisen olevan lainvastaista.

3) Toisen kysymyksen kolmas osa

102. Kolmanneksi House of Lords pyrkii selvittämään, millä yhteisön oikeuden arviointiperusteilla määritetään se, ovatko kansalliseen oikeuteen perustuvaan samankaltaiseen kanteeseen sovellettavat menettelysäännöt edullisemmat kuin perustamissopimuksen 119 artiklan rikkomiseen perustuvaan kanteeseen sovellettavat menettelysäännöt.

103. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön[74] mukaan yksin kansallisten tuomioistuinten toimivallassa on verrata samankaltaiseen kansalliseen oikeuteen perustuvaan kanteeseen sovellettavia menettelysääntöjä yhteisön oikeuteen perustuvaan kanteeseen sovellettaviin menettelysääntöihin.

104. Kuitenkin "yhteisöjen tuomioistuin voi esittää kansalliselle tuomioistuimelle tiettyjä yhteisön oikeuden tulkintaan liittyviä seikkoja kansallisen tuomioistuimen tehtävänä olevaa arviointia varten".[75]

105. Siten yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa Levez antamassaan tuomiossa, että olisi ristiriidassa vastaavuusperiaatteen kanssa, jos yksityiselle oikeussubjektille aiheutuisi hänen vedotessaan yhteisön oikeuteen perustuviin oikeuksiinsa *lisäkuluja* ja *ajanhukkaa* verrattuna kantajaan, jonka kanne perustuu pelkästään sisäiseen oikeuteen.[76]

106. House of Lordsin on esillä olevassa asiassa määritettävä, ovatko EPA:n 2 §:n 4 momentissa ja Occupational Pension Regulationsin 12 §:ssä asetetut menettelymääräykset tiukempia kuin ne, joita sovelletaan kansalliseen oikeuteen perustuvaan samankaltaiseen kanteeseen, jonka se määrittää edellä mainittujen arviointiperusteiden avulla (jäljempänä kansallinen kanne).[77]

74 — Edellä mainitut asiat Palmisani, tuomion 33 kohta ja Levez, tuomion 39 kohta.

75 — Asia Levez, tuomion 40 kohta.

76 — Tuomion 51 kohta.

77 — Jäljempänä perusteluissani oletan, että "kansalliseen oikeuteen perustuvalla samankaltaisella kanteella" tarkoitetaan tämän ratkaisuehdotuksen 101 kohdassa määriteltyä kannetta.

107. Tältä osin esillä olevassa asiassa nousee esiin kaksi kysymystä. [78]

108. Ensinnäkin, kansalliseen kanteeseen sovellettavat säännöt voivat samanaikaisesti olla osin edullisempia osin tiukempia menettelysäännöksiä kuin pääasian kanteisiin sovellettavat säännökset.

109. Kansallisen kanteen nostamista koskeva määräaika voi nimittäin olla lyhyempi kuin EPA:n 2 §:n 4 momentissa säädetty määräaika. Toisaalta asianosainen voi kanteen menestyessä saada vahvistetuksi taannehtivan liittymisoikeutensa ammatilliseen eläkejärjestelmään pidemmälle ajalle kuin Occupational Pension Regulationsin 12 §:ssä tarkoitetulle kahdelle vuodelle.

110. Tässä tilanteessa on syytä määrittää, onko vertailun kohteena oltava jokainen yksittäinen menettelymääräys (määräyskohtainen vertailu) vai, päinvastoin, kyseessä olevien menettelysääntöjen kokonaisuus (kokonaisvertailu).

111. Yhteisöjen tuomioistuin on tältä osin todennut, että "kansallisen tuomioistuimen on tutkittava jokaista tapausta, jossa pohditaan, onko kansallinen menettelysääntö epäedullisempi kuin menettelysäännöt, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia, ottaen huomioon tämän menettelysäännön merkitys koko oikeudenkäynnissä, oikeudenkäynnin sujuvuus ja sen erityispiirteet — — ". [79]

112. Tästä seuraa, ettei menettelymuotojen eri piirteitä voida tarkastella erillisinä seikkoina, vaan ne on sijoitettava laajempaan asiayhteyteensä. [80]

113. Voidakseen määrittää, ovatko EPA:n 2 §:n 4 momentissa ja Occupational Pension Regulationsin 12 §:ssä asetut menettelysäännöt epäedullisempia kuin kansalliseen kanteeseen sovellettavat menettelysäännöt, House of Lordsin on siten tehtävä sovellettavien menettelymääräysten kokonaisvertailu eri näkökohtien osalta.

114. Toinen kysymys johtuu kansallisissa tuomioistuimissa vireillä olevien oikeudenkäyntien lukumäärästä.

78 — Ks. tältä osin Yhdistyneen kuningaskunnan kirjalliset huomautukset (5.34—5.40 kohta) sekä Southern Electric plc:n, South Wales Electricity Company plc:n, Electricity Pension Trustee Ltd:n, Midland Bank plc:n, Sutton Collegen, Preston Collegen, Grimsby Collegen ja Hull Collegen nimissä jätetyt kirjalliset huomautukset (54—56 kohta).

79 — Asia Levez, tuomion 44 kohta. Ks. myös edellä mainitut asiat Peterbroeck, tuomion 14 kohta ja Van Schijndel ja Van Veen, tuomion 19 kohta.

80 — Ks. myös julkisasiamies Cosmasin edellä mainitussa asiassa Palmisani esittämä ratkaisuehdotus, 22, 26 ja 27 kohta.

115. Kansallisiin kanteisiin sovellettavien menettelymääräysten "edullisempisuus" voi nimittäin vaihdella riippuen pääasian kanteiden perustana olevista tosiseikoista. Siten kansalliseen kanteeseen sovellettavia menettelysäännöksiä voidaan pitää *edullisempina* kuin pääasian kanteisiin sovellettavia säännöksiä *joidenkin kantajien* osalta, mutta *epäedullisempana toisten kantajien* osalta. [81]

116. Tämä ero voi johtaa siihen, että eräät kantajat vaatisivat vastaavuusperiaatteen nojalla kansalliseen kanteeseen sovellettavien menettelymääräysten soveltamista heidän vaatimuksiinsa. Toiset kantajat voisivat sitä vastoin vaatia, myös saman vastaavuusperiaatteen nojalla, EPA:n 2 §:n 4 momentissa ja Occupational Pension Regulationsin 12 §:ssä säädettyjen menettelysääntöjen soveltamista heidän vaatimuksiinsa.

117. Katson, kuten Yhdistynyt kuningaskuntakin, että vastaavuusperiaatteen soveltaminen tällä tavalla olisi ristiriidassa oikeusvarmuuden periaatteen kanssa.

81 — Korostettakoon, että käsite "kansalliseen oikeuteen perustuva samankaltainen kanne" ei voi vaihdella pääasian eri kantajia koskevien tosiseikkojen mukaan. Tämä kanne on nimittäin määritelty objektiivisten arviointiperusteiden avulla (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 88 kohta). "Kansalliseen oikeuteen perustuva samankaltainen kanne" on siten identtinen kaikkien pääasian kantajien osalta.

118. Kansallisten tuomioistuinten olisi nimittäin ratkaistava pääasian kanteet eri oikeussääntöjen perusteella. Lisäksi toimivaltaiset viranomaiset sekä yksityiset — kantajat tai vastaajat — eivät enää voisi tietää, mitä kansallisen oikeuden sääntöjä oikeusriitoihin sovelletaan.

119. Tämän vuoksi ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin toteaa, että vastaavuusperiaatteen osalta kansalliseen oikeuteen perustuvaan samankaltaiseen kanteeseen sovellettavia menettelymääräyksiä ja yhteisön oikeuden rikkomiseen perustuvaan kanteeseen sovellettavia menettelysääntöjä on verrattava objektiivisesti ja abstraktisti, eikä subjektiivisesti pääasian eri kantajia kulloinkin koskevien tosiseikkojen perusteella.

D *Kolmas kysymys*

120. Kolmas ennakkoratkaisukysymys koskee eräiden pääasian kantajien erityistä tilannetta.

121. Muistuttaisin, että kyse on opettajista tai luennoitsijoista, jotka työskentelevät säännöllisesti mutta peräkkäisten ja oikeudellisesti erillisten sopimusten perusteella (jäljempänä opettaja tai opettajat). Heidän sopimuksensa kattavat tapauskohtaisesti yliopistollisen lukuvuoden, lukukauden tai

jopa tietyn luentosarjan. Sopimukset keskeytyvät loma-ajaksi tai ajaksi, jona asianomainen ei opeta.

122. Ennakkoratkaisupyynnöstä [82] ilmenee, että tällainen sopimussarja saattaa joissakin tapauksissa liittyä puitesopimukseen (umbrella contract). Tämän sopimuksen nojalla asianomaisella opettajalla ja oppilaitoksella on velvollisuus uudistaa yksittäiset työsopimuksensa. Siten osapuolille perustettiin jatkuva työsuhde. Tässä tilanteessa EPA:n 2 §:n 4 momentissa säädetty vanhentumisaika alkaa kulua opettajan ja asianomaisen oppilaitoksen välisen työsuhteen päättymisestä. [83]

123. Sitä vastoin jos puitesopimusta ei ole tehty, asianomaisella opettajalla ja oppilaitoksella säilyy sopimuksentekovapaus jokaisen työsopimuksen osalta. Näillä on siten vapaus jatkaa tai olla jatkamatta työsuhdetta. House of Lords on katsonut, että tässä tilanteessa EPA:n 2 §:n 4 momentissa säädetty määräaika alkaa kulua kunkin työsopimuksen päättymisestä. [84]

124. House of Lordsin esittämä kysymys koskee erityisesti niitä opettajia, joiden peräkkäisiä sopimuksia ei koske puitesopimus, mutta jotka ovat kuitenkin työskennelleet säännöllisesti samassa oppilaitoksessa. [85]

125. Kansallinen tuomioistuin haluaa selvittää, onko tässä tilanteessa se, että EPA:n 2 §:n 4 momentissa säädetty vanhentumisaika alkaa kulua kunkin sopimuksen päättymisajankohdasta yhteensoveltuva yhteisön oikeuden kanssa.

126. Kansallinen tuomioistuin on tässä tarkoituksessa esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle kaksi kysymystä.

1) Kolmannen kysymyksen ensimmäinen osa

127. Ensinnäkin House of Lords kysyy, onko EPA:n 2 §:n 4 momentin soveltaminen edellä kuvatuissa olosuhteissa "yhteensopiva EY:n perustamissopimuksen 119 artiklassa vahvistetun samapalkkaisuutta koskevan oikeuden kanssa".

82 — Suomenkielisen käännöksen s. 35.

83 — Southern Electric plc:n, South Wales Electricity Company plc:n, Electricity Pension Trustee Ltd:n, Midland Bank plc:n, Sutton Collegen, Preston Collegen, Grimsby Collegen ja Hull Collegen kirjallisten huomautusten 62 kohta.

84 — Ennakkoratkaisupyynnön suomenkielisen käännöksen s. 17—21.

85 — Ks. kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen a ja b kohta.

128. Tämä kysymys aiheuttaa hämmennystä.

129. Perustamissopimuksen 119 artikla nimittäin rajoittuu takaamaan yksityisille "aineellisia" oikeuksia. Siinä ei aseteta jäsenvaltioille mitään velvollisuutta määrättyjen menettelysääntöjen säätämisestä. Siten tämä säännös ei *itsessään* ole esteenä kansallisen menettelysäännön soveltamiselle.

130. Mielestäni EPA:n 2 §:n 4 momentin soveltamista edellä kuvatuissa olosuhteissa on tutkittava tehokkuusperiaatteen valossa. Tämä periaate taas on House of Lordsin toisen kysymyksen kohteena.

2) Kolmannen kysymyksen toinen osa

131. Toiseksi House of Lords kysyy, tekeekö EPA:n 2 §:n 4 momentti opettajille käytännössä mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi käyttää oikeuttaan liittyä taannehtivasti ammatilliseen eläkejärjestelmään.

132. Komissio on kirjallisissa huomautuksissaan katsonut, että riidanalaisen menettelysäännön soveltaminen näiden opettajien nostamiin kanteisiin on kahdesta syystä yhteensopimatonta tehokkuusperiaatteen kanssa.

Ensinnäkin tämä menettelysääntö merkitsee, että opettajien, jotka haluavat, että heidän *tulevat* osa-aikaiset työskentelyjaksonsa otetaan huomioon eläkeoikeuksiensa laskennassa, on nostettava päättymätön sarja kanteita erikseen jokaisen sopimuksen osalta, jonka perusteella he ovat tehneet kyseistä työtä.

Toiseksi riidanalainen sääntö estää ottamasta asianomaisten työntekijöiden eläkeetuuksien laskennassa huomioon heidän kaikkia *menneitä* työsuhteitaan, vaikka nämä työsuhteet sisältyvät katkeamattomaan sarjaan työsopimussuhteessa. Opettajilla, jotka ovat nostaneet ensimmäisen kanteensa tuomioistuimessa kuuden kuukauden kuluessa viimeisen työsuhteensa päättymisestä, ei ole enää mahdollisuutta saada vahvistetuiksi aikaisempiin sopimuksiinsa perustuvia työsuhteitaan.

133. En hyväksy komission näkemystä.

134. Opettajien *tulevien* työskentelyjaksojen osalta on muistettava, että vuoden 1995 Occupational Pension Schemes (Equal Access to Membership) (Amendment) Regulations –nimisessä asetuksessa kiellet-

tiin 31.5.1995 lähtien kaikki välitön tai välillinen sukupuoleen perustuva syrjintä ammatilliseen eläkejärjestelmään liittymisen osalta. Siten työnantajilla on ollut tästä päivästä lähtien lakisääteinen velvollisuus taata osa-aikaisille opettajille oikeus liittyä asianomaisiin eläkejärjestelmiin. Näiden opettajien ei siten ole pakko "vahvistaa" tulevia osa-aikaisia työskentelyjaksojaan peräkkäisillä kanteilla tuomioistuimissa.

135. Opettajien *menneiden* palvelussuhteiden osalta EPA:n 2 §:n 4 momentin soveltaminen estää tehokkaasti ottamasta huomioon niitä osa-aikaisia työskentelyjaksoja, jotka liittyvät työsopimuksiin, joista asianosaiset ovat nostaneet kanteen.

136. Muistuttaisin kuitenkin, että yhteisöjen tuomioistuin on vakiintuneesti katsonut yhteensopivaksi yhteisön oikeuden kanssa sen, että kanteen nostamista varten on *oikeusturvan takaamiseksi* säädetty määräaika, jonka noudattamatta jättämisestä seuraa oikeudenmenetys. [86]

137. Kuten Yhdistynyt kuningaskunta on korostanut, [87] EPA:n 2 §:n 4 momentin vanhentumisajan alkamishetken liittäminen kunkin työsopimuksen päättymisajankohtaan vastaa oikeusvarmuuden periaatteen vaatimuksiin.

138. Jollei puitesopimusta nimittäin ole tehty, asianomainen opettaja ja oppilaitos ovat vapaat jatkamaan tai olemaan jatkamatta eri työsopimuksia. Tässä tilanteessa ei ole mahdollista määrittää täsmällisesti sitä hetkeä, jolloin heidän työsuhteensa päättyy. Vastaavasti on mahdotonta tietää täsmällisesti kanteen nostamiselle asetetun määräajan alkamishetkeä. Oikeusvarmuuden periaate edellyttää siten, että asianomaisen opettajan ja oppilaitoksen työsuhteen on katsottava päättyvän jokaisen työsopimuksen päättyessä ja vanhentumisajan alkamishetki on siten vahvistettava alkavan kunkin sopimuksen päättymisajankohdasta.

139. Näiden syiden vuoksi katson, että tehokkuusperiaate ei ole esteenä sellaisen kuuden kuukauden kansallisen vanhentumisajan, joka alkaa kunkin työsopimuksen päättymisajankohdasta, soveltamiselle niiden opettajien nostamiin kanteisiin, joiden peräkkäiset työsopimukset eivät ole puitesopimuksen kattamia.

86 — Edellä mainittu asia Fantask ym., tuomion 48 kohta (kursivointi tässä).

87 — Sen kirjallisten huomautusten 6.6 kohta. Ks. myös Southern Electric plc:n, South Wales Electricity Company plc:n, Electricity Pension Trustee Ltd:n, Midland Bank plc:n, Sutton Collegen, Preston Collegen, Grimsby Collegen ja Hull Collegen kirjalliset huomautukset (67 ja 68 kohta).

VI Annettavan tuomion vaikutusten mahdollinen rajoittaminen

140. Yhdistynyt kuningaskunta ja pääasian vastaajat ovat kirjallisissa huomautuksissaan kiinnittäneet yhteisöjen tuomioistuimen huomion esillä olevan asian taloudellisiin seurauksiin arvioiden, että jos kaikille kantajille vahvistettaisiin oikeus liittyä taannehtivasti ammatillisiin eläkejärjestelmiin 8.4.1976 alkaen, näiden eläkejärjestelmien kokonaisvelka nousisi kymmeniin miljardeihin Englannin puntiin. Niiden taloudellinen tasapaino ja eräät nykyiset tai entiset työnantajat eivät pystyisi huolehtimaan rahallisista velvoitteistaan.

141. Yhdistynyt kuningaskunta ehdotti suullisessa käsittelyssä nimenomaisesti, että yhteisöjen tuomioistuin rajoittaisi annettavan tuomion ajallisia vaikutuksia, mikäli tehokkuusperiaatteen katsotaan olevan esteenä Occupational Pension Regulationsin 12 §:n soveltamiselle pääasian kanteisiin.

142. Siltä osin kuin ehdotan yhteisöjen tuomioistuinta vastaamaan tämänsuuntaisesti ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen, on tutkittava, täyttyvätkö tällaiseen ajalliseen rajoitukseen vaadittavat edellytykset.

143. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan "yhteisöjen tuomioistuin voi, poikkeustapauksessa, yhteisön oikeusjärjestykseen erottamattomasti kuuluvaa oikeusvarmuuden periaatetta soveltaen ja ne vakavat häiriöt huomioon ottaen, joita sen antama tuomio voisi menneisyydessä vilpittömässä mielessä perustettujen oikeussuhteiden osalta aiheuttaa, rajoittaa kaikkien asianomaisten henkilöiden mahdollisuutta vedota — — tulkittuun säännökseen näiden oikeussuhteiden pätevyyden kyseenalaistamiseksi — — ". [88]

144. Tässä tarkoituksessa "yhteisöjen tuomioistuin halu[aa] — — varmistaa, että rajoittamispäätöksen tekemiseksi tarvittavat [kaksi] edellyty[stä] täyttyvät eli asianomaiset ovat toimineet vilpittömässä mielessä ja vakavien häiriöiden mahdollisuus on olemassa". [89]

145. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön tutkiminen tuo ilmi lisäksi kolmannen olennaisen edellytyksen: "ennakkoratkaisupyynnöstä annetun tuomion vaikutusten mahdollisen ajallisen rajoituksen voi asettaa vain siinä tuomiossa, jossa ratkaistaan pyydetty tulkintakysymys". [90]

88 — Edellä mainitut asiat Vroege, tuomion 21 kohta ja Fischer, tuomion 18 kohta. Ks. myös asia Defrenne II, tuomion 69—75 kohta; edellä mainittu asia Denkavit, tuomion 17 kohta; yhdistetyt asiat 66/79, 127/79 ja 128/79, Salumi ym., tuomio 27.3.1980 (Kok. 1980, s. 1237, 10 kohta; Kok. Ep. V, s. 165); asia 826/79, Mireco, tuomio 10.7.1980 (Kok. 1980, s. 2559, 8 kohta); asia 309/85, Barra, tuomio 2.2.1988 (Kok. 1988, s. 355, 12 kohta) ja edellä mainittu asia Barber, tuomion 41 kohta.

89 — Edellä mainitut asiat Vroege, tuomion 21 kohta ja Fischer, tuomion 18 kohta.

90 — Edellä mainittu asia Vroege, tuomion 31 kohta. Ks. myös edellä mainitut yhdistetyt asiat Salumi ym., tuomion 11 kohta; asiat Denkavit, tuomion 18 kohta; Mireco, tuomion 8 kohta; Barra, tuomion 13 kohta ja Barber, tuomion 41 kohta.

146. Arvioin näitä kolmea edellytystä.

147. Ensinnäkin yhteisöjen tuomioistuin on tunnustanut "vakavien häiriöiden" osalta riskin, että "lakisääteisen järjestelmän sijasta sovellettavien sopimusperusteisten eläkejärjestelmien taloudellinen tasapaino olisi vaarassa järkkyä takautuvasti".[91] Esillä olevassa asiassa näyttää selvältä, että asianomaisia eläkejärjestelmiä järkytettäisiin taannehtivasti. Tämän järkkymisen suuruutta on sitä vastoin vaikeampi arvioida. Yhdistynyt kuningaskunta on suullisessa käsittelyssä kuvaillut vaikeuksia, joita on kohdattu, kun on yritetty arvioida täsmällisesti esillä olevan asian taloudellisia seurauksia. Koska ei tiedetä riidanalaisten eläkejärjestelmien mahdollisen kokonaisvelan suuruutta, on oltava varovaisia.[92] Katson siten, että annettavan tuomion vaikutusten ajallisen rajoittamispäätöksen ensimmäinen edellytys täyttyy.

148. Toiseksi, "vilpitöntä mieltä" koskeva edellytys vaatii, että asianomaiset eivät ole voineet kohtuudella tietää tulkittavan yhteisön säännöksen soveltamisesta[93] tai soveltamisalan laajuudesta.[94] Esillä olevassa asiassa on otettava huomioon kaksi yhteisön oikeuden periaatetta: samapalkkaisuuden periaate ja tehokkuusperiaate.

Yhteisöjen tuomioistuin on vakiintuneesti todennut samapalkkaisuuden periaatteen osalta, että "[o]ikeudesta kuulua ammatillisiin eläkejärjestelmiin — — ei ole mitään syytä olettaa, että kysymyksessä olevat tahot eivät voineet tietää, että 119 artiklaa voitiin soveltaa. [Edellä mainitussa] [a]siassa Bilka annetusta tuomiosta lähtien on ollut selvää, että 119 artiklaa sovelletaan syrjintään tällaisen oikeuden myöntämisessä — — ".[95]

Sitä vastoin on epäselvää, ovatko asianomaiset olleet selvillä tehokkuusperiaatteen soveltamisalasta. Voitaisiin nimittäin väittää, että edellä mainituissa asioissa Bilka, Vroege ja Fisscher annetuista tuomioista lähtien on ollut selvää, että sukupuoleen perustuvan välillisen syrjinnän kohteeksi joutuneella osa-aikatyöntekijällä on oikeus liittyä riidanalaiseen eläkejärjestelmään taannehtivasti 8.4.1976 lähtien. Siten asianomaisten tuli tietää, että liittymisoikeuden taannehtivuutta rajoittava menettelysääntö on yhteisön oikeuden kannalta ongelmallinen. Toisaalta voitaisiin katsoa, että asiassa Magorrian 11.12.1997 annettuun tuomioon asti asianomaiset eivät tienneet, että tehokkuusperiaate saattoi olla esteenä Occupational Pension Regulationsin 12 §:n kaltaisen menettelysäännön soveltamiselle.

91 — Edellä mainittu asia Barber, tuomion 44 kohta.

92 — Kuten yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä näytetään vaativan (ks. asia Defrenne II, tuomion 74 kohta).

93 — Ks. erityisesti edellä mainittu asia Barber, tuomion 43 kohta.

94 — Ks. erityisesti edellä mainittu asia Denkavit, tuomion 19—21 kohta.

95 — Edellä mainittu asia Dietz, tuomion 20 kohta. Ks. myös edellä mainitut asiat Vroege, tuomion 28 ja 29 kohta; Fisscher, tuomion 25 ja 26 kohta ja Magorrian, tuomion 28 ja 29 kohta.

149. Siirryn tämän kohdan tarkastelusta kolmannen edellytyksen tutkimiseen.

150. Yhteisöjen tuomioistuin on vakiintuneesti katsonut, että jos tuomiossa, jossa tulkintakysymys on ensimmäisen kerran ratkaistu, ei ole rajoitettu tuomion ajallisia vaikutuksia, ei niitä voida rajoittaa myöhemminkään annettavassa tuomiossa. [96] Tästä seuraa, että jos yhteisöjen tuomioistuin olisi katsonut tarpeelliseksi rajoittaa sen periaatteen, jonka mukaan yhteisön oikeus on esteenä Occupational Pension Regulationsin 12 §:n kaltaisen menettelysäännön soveltamiselle, ajallista vaikutusta, sen olisi pitänyt päättää rajoituksesta jo asiassa Magorrian annetussa tuomiossa. [97] Asiassa Magorrian annetussa tuomiossa ei kuitenkaan tehty tällaista rajoitusta.

151. Näissä olosuhteissa katson, että annettavan tuomion ajallisia vaikutuksia ei voida rajoittaa, ellei yhteisöjen tuomioistuin halua poiketa aiemmasta oikeuskäytännöstään.

152. Annettavan tuomion taloudellisten seuraamusten merkitystä ei voida kieltää. Katson kuitenkin, että näiden seuraamusten vaikutusta voidaan lieventää.

153. On nimittäin vakiintuneesti niin, että "se, että työntekijä voi vaatia jäsenyyttä ammatillisessa eläkejärjestelmässä taannehtivasti, ei anna hänelle mahdollisuutta välttyä maksamasta kyseiseen kauteen liittyviä maksuja". [98]

Esillä olevassa asiassa kaikki ennakkoratkaisupyynnössä mainitut eläkejärjestelmät, lukuun ottamatta Midland Bankin järjestelmää, ovat "maksuihin perustuvia" järjestelmiä, eli työntekijöiden on niissä maksettava eläkemaksuja.

Tästä seuraa, että kantajat voivat saada vahvistetuksi oikeutensa liittyä taannehtivasti riidanalaisiin eläkejärjestelmiin — ja saada niistä johtuvia etuuksia — vain, jos he maksavat ensin maksut kaikilta niiltä osa-aikaisilta työskentelyjaksoilta, jotka he haluavat tunnustetuiksi.

Lisäksi tällaiset "taannehtivat" maksut voivat olla yksityiselle huomattavan suuria. Siten on odotettavissa, että monilla kantajilla ei ole mahdollisuutta maksaa näin suurta odottamatonta maksua. Eräät kantajat voivat myös yksinkertaisesti kieltäytyä suostumasta tällaisiin kuluihin.

96 — Ks. erityisesti edellä mainitut asiat Barra, tuomion 14 kohta ja Vroege, tuomion 31 kohta.

97 — Ks. vastaavasti edellä mainittu asia Vroege, 31 kohta.

98 — Edellä mainittu asia Fisscher, tuomion 37 kohta.

Ratkaisuehdotus

154. Edellä esitetyn perusteella katson, että House of Lordsin esittämiin kysymyksiin on vastattava seuraavasti:

1) Yhteisön oikeus ei ole esteenä sellaisen kansallisen kuuden kuukauden vanhentumisajan, joka alkaa kulua kanteessa tarkoitetun työsuhteen päättymisestä, soveltamiselle EY:n perustamissopimuksen 119 artiklaan (EY:n perustamissopimuksen 117—120 artikla on korvattu EY 136—EY 143 artiklalla) perustuvaan kanteeseen, jossa työntekijä vaatii vahvistetuksi oikeuden liittyä taannehtivasti ammatilliseen eläkejärjestelmään.

   Yhteisön oikeus on sitä vastoin esteenä sellaisen kansallisen menettelysäännön soveltamiselle, joka kanteen menestyessä rajoittaa kantajan oikeuden kuulua taannehtivasti ammatilliseen eläkejärjestelmään — jonka ulkopuolelle hänet on jätetty — vaikutukset perustamissopimuksen 119 artiklaan perustuvan kanteen osalta kanteen nostamista edeltävään kahteen vuoteen, silloin kun työntekijä vaatii vahvistetuksi oikeuden liittyä taannehtivasti ammatilliseen eläkejärjestelmään.

2) Vastaavuusperiaatteen noudattamisen turvaamiseksi vuoden 1970 Equal Pay Actissa (Yhdistynyt kuningaskunta) säädettyjen periaatteiden rikkomiseen perustuvaa kannetta ei voida pitää perustamissopimuksen 119 artiklan rikkomiseen perustuvaan kanteeseen rinnastettavana kansalliseen oikeuteen perustuvana kanteena.

   Jollei edellä 1 kohdasta muuta johdu, yhteisön oikeus ei ole esteenä sellaisten 1 kohdassa tarkoitettujen kansallisten menettelysääntöjen soveltamiselle perustamissopimuksen 119 artiklaan perustuvaan kanteeseen, jossa työntekijä vaatii vahvistetuksi oikeuden liittyä taannehtivasti ammatilliseen elä-

kejärjestelmään, jos nämä kansalliset menettelysäännöt eivät ole epäedullisempia kuin ne säännöt, joita sovelletaan kansalliseen oikeuteen perustuviin samankaltaisiin kanteisiin. On kansallisen tuomioistuimen tehtävänä arvioida asiassa C-326/96, Levez, 1.12.1998 annetussa tuomiossa ja tässä tuomiossa esitettyjen arviointiperusteiden valossa, onko tilanne tämä.

3) Jollei edellä 2 kohdasta muuta johdu, yhteisön oikeus ei ole esteenä sellaisen kansallisen kuuden kuukauden vanhentumisajan, joka alkaa kulua kunkin työsopimuksen päättymisajankohdasta, soveltamiselle perustamissopimuksen 119 artiklaan perustuvaan kanteeseen, jonka on nostanut opettaja,

a) joka työskentelee säännöllisesti saman työnantajan palveluksessa peräkkäisten ja oikeudellisesti erillisten sopimusten perusteella; ja

b) jonka peräkkäiset sopimukset eivät ole Yhdistyneen kuningaskunnan oikeuden mukaisen puitesopimuksen (umbrella contract) kattamia, ja

c) joka vaatii vahvistettavaksi oikeuden liittyä taannehtivasti ammatilliseen eläkejärjestelmään.